

**ТАРИХ ПӘНІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНЕ
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ**

Алматы – 2024

Тарих пәнінде білім беру үрдісіне оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру/ Әдістемелік авторлық жұмыс/Махамбетов Ж.Ж.,
- Алматы, 2024. – 86 б.

Құрастырушы:
Қызылорда облысы Арал ауданы Ақбасты ауылы
№ 22 орта мектебі
Тарихы пәні мұғалімі
Махамбетов Жолдасбек Жарасханұлы

Пікір беруші: Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік
Университетінің қауымдастырылған профессоры:
А.Е. Иманчиев

Әдістемелік авторлық жұмыс – педагогикалық құндылық пен жаңалықтардан хабардар ететін авторлық педагогикалық шығармашылықтың нәтижесі. Ол оқу пәнінің білім беру мазмұнын анықтайтын мемлекеттік білім беру стандартының негізінде жасалады. авторлық бағдарламаның мазмұндық құрылымы мен тұжырымдамасы жалпы білім беру стандартына сай келуі тиіс. авторлық әдістемелік жүйені құрастыру процесі ұзақ уақытты қамтиды және нәтижесі тұлғаны дамытуға бағытталған.

ISBN 978-601-09-3132-9

©Махамбетов Ж.Ж..., 2024 ж

КІРІСПЕ

Еліміздің білім беру саласында жүріп жатқан түбегейлі құрылымдық қайта құрулар, білім беру саласындағы реформа - Қазақстан Республикасының бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды бағыттардың бірі. Сапалы білім - ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады.

Елбасының көрсеткен бағыттары Қазақстан халқына Жолдауында, жаңа Мемлекеттік бағдарламада, Жалпыға ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам атты мақаласында, Назарбаев Университетінде оқыған дәрісінде, ерекше мән беріліп айтылған. Олар өз нәтижесін бере бастады.

Әрбір жеке тұлғаның болашағы мектепте шындалады. Ертеңгі күні елімізге ие болып, тәуелсіз еліміздің тізгінін ұстар азаматтар - бүгінгі мектеп оқушылары. Халықпен халықты, адаммен адамды теңестіретін - білім деп ұлы жазушы М.Әуезов айтып кеткендей, мемлекетімізді өркениетке апарар жолдың бастауында мектеп тұратыны белгілі. Алдыңғы қатарлы дамыған елдердің білім беру жүйесі озық технонологияларға, электронды құрылғыларға негізделген.

Сол себепті олар әлеуметтік-экономикалық табыстарға жетіп отыр.

Осы бағыттағы жетістіктерге иелік етіп отырған дамыған елдердің әлеуметтік-экономикалық жағдайы әлемдік бәсекеде көш басында тұр.

Тақырыптың өзектілігі. Қазіргі таңда мектепте оқуға және жазуға үйрету академиялық мақсаттармен шектелмейді, ол күнделікті өмірмен және еңбек қызметімен байланысты функционалдық және операциялық мақсаттарды қамтуы тиіс. Жаңа мемлекеттік оқу бағдарламасы мұғалімдерді оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағыттайды. Ана тілін оқыту кезінде мәтінге баса назар аударылады, коммуникативтік тәсіл ескеріледі.

Бүгінгі білім беру саласында әлемдік озық үлгідегі білім беретін елдермен тәжірибе алмаса отырып оқыту - басты талап. Негізгісі

оқушыларды мектеп бітіргеннен кейін өмірге бейім етіп, алған білімін өмірде кез келген жағдайда, қажетті жерде оңтайлы қолдана алатын тұлға ретінде оқыту болып отыр.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты жан-жақты маман болуы мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық және де басқа көптеген адами қабілетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Білім жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруланып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, оның мазмұнының түбегейлі өзгеруі, оның дүниежүзілік білім кеңістігіне енуі бүкіл оқу әдістемелік жүйеге, мұғалімдер алдына жаңа талаптар мен міндеттер қойып отыр. Бұдан шығатыны, ХХІ ғасырдың алғашқы жылдарының бірі – «Білім – бүкіл өміріңе» қағидасынан «Білім – бүкіл өмір бойына» қағидасына өте алатын білім жүйесінің ұйымдық құрылымдарын іздеу болып табылады. Қазіргі білім беру ісінің шарттарының бірі болып оқушының өзіне керекті мәліметті өзі іздеп табуына үйретіп, олардың өз оқу бағыттарын өзінің таңдай білуі деп есептеледі.

Білім саласына еніп отырған жаңа технологиялардың ерекшелігі – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, жаңа идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келсе, ал қазіргі заманның оқушысы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне үлкен мән береміз. Өйткені, оқытудың әр түрлі технологиялары зерттелініп, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп мектеп өміріне енуде. Орта білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген анағұрлым танымал білім беру әдістемелері арасында өздігінен білім алуға негізделген тәсіл кең тараған. Сондықтан тарих пәнін оқыту барысында түрлі инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану заман талабы, яғни қашан да өзекті.

Тарихты білу, өз еліңнің, ата-бабаңның тарихын білу кезек келген өскелең жас ұрпақтың парызы. Сондықтан, өзінді тану үшін,

тарихының терең де тағлымды екенін білу барысында «қазақ» ұғымының пайда болуынан бастап, бүгінгі күнге дейінгі жету жолдарын оқып-зердеу керек. Тарих пәнін оқу барысында ең алдымен «Қазақ хандығының» тарихын оқып-үйрену өте маңыздылығы мен өзектілігі сөзсіз.

ТАРИХ САБАҒЫНАН БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҚСАТТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Тарихи сананың қалыптасу жолдарын түсіну үшін алдымен тарихи ғылымның әдіснамалық негіздері және тарихи білім мен ағартудағы бағдар ретінде әрекет ете алатын тарихи білімнің негізгі, іргелі басымдықтарын анықтау қажет.

Тарихтың әлеуметтік функциялары тұрақты және өзгермейтін шама емес. Олар тарих ғылымы мен қоғамның дамуымен бірге өзгереді. Тарихи шындыққа герменевтикалық көзқарасты қолданатын ғылым. Фактілерді зерттелген уақыт тұрғысынан бағалап отыру қажет. Сондықтан, білім беру жүйесінің тарихы мен елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдайдың сипаттамасын көрсету үшін, Қазақстанның тарихын көрсетпей толық болмайды. Айта кету керек, көптеген маңызды мәселелер мен қазіргі жағдайдағы мектептің тарихи біліміне деген көзқарас бүкіл әлемде болып жатқан процестерге ұқсас тарихты оқытуда маңызды өзгерістер басталды. Бұл, ең алдымен, мектепті демократияландырумен және ынтымақтастық педагогикасының дамуымен қатар, жаңа әдістер мен инновациялық тәжірибені іздеумен, техникалық оқыту құралдарын кеңінен қолдана отырып және ақпараттандырумен байланыстыру болды. 12 жылдық мектеп орта арнаулы оқу орнының алғашқы жобасымен, сондай-ақ отбасы үлгісіндегі балалар үйлерін құрумен негізделді.

XX ғасырдың 90-ші жылдарының екінші жартысында тарих ғылымының ресми парадигмасын құрайтын көптеген қалыптасқан ұғымдар, тұжырымдамалар күмән тудырды. "Таптық күрес - қоғам дамуының қозғаушы күші" және "тарих- бұл төменнен жоғарыға дейінгі кезеңдік даму" деген негізгі тіркестер болып табылатын қалыптасу тәсіліне негізделген тарихтың материалистік тұжырымдамасына айтарлықтай түзетулер енгізілді. Тарих өркениеттік көзқарасты ескере отырып зерттеле бастады, бұл оның

әр түрлі көріністері мен қызмет формаларында басты назар аударатын білдіреді.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіне, оның ішінде өз елінің тарихын зерттеуге қойылатын талаптар түбегейлі өзгерту жағдайында жасөспірім ұрпақтың санасын жаңарту мәселесі бұрынғыдан да маңызды болып отыр. Бұл жерде Қазақстан тарихын зерделеудегі басты міндет өскелең ұрпақтың бойында ұлттық рухты және патриоттық тәрбиені қалыптастыру болып табылады.

Тарих пәнінің мұғалімдері өскелең ұрпақтың тарихи санасының қалыптасуындағы өз рөлін нақты ұғынуы тиіс. Бұл ретте ұлттық мемлекеттіліктің қалыптасу тарихы мен этностық процестерге ерекше назар аудару маңызды болып саналады.

Ұлттық мемлекеттіліктің қалыптасуы кезеңінен бұрын тарих ағымында ерекше рөл атқарған көптеген мемлекеттік құрылымдар құрылды. Тарих біздің еліміздің тарихын және оның халқының өмір баянын зерттейтін мектептегі пән. Тарих ғылымының маңыздылығын жоққа шығару мүмкін емес: ол кеңістіктегі және уақыттағы оқиғаларды, динамиканы және туындаған көптеген мемлекеттік сұрақтарды қарастыра отырып, толық жауап бере алады. Осыны ескере , жоғары білімнен орта білімге дейінгі барлық деңгейдегі тарихшылар жұмысының негізгі басымдықтарына баса назармен жұмыс жасау талап етіледі. Сол себептен, бұл Қазақстанның ежелгі, орта ғасырлық, жаңа және қазіргі заманғы тарихи мәселелерін түсіну бойынша ғылыми зерттеу тақырыбын кеңейту. Бүгінгі күні Қазақстан Республикасының өткені мен бүгінін әлемдік тарихпен өзара байланысын шешу,ең негізгі міндеттері , оның өзгешелігінде және сонымен бір мезгілде – Батыс пен Шығыстың басқа өркениеттерімен өзара қарым-қатынаста , өзара ықпалдасуда тереңірек ұғыну қажеттігі туындап отыр.

Бұл мәселені қарастырудың әдіснамалық негізі, мысалы, кеңестік кезеңнің тарихи ғылымына тән қатаң формациялық модельдердің орнына, халықтардың экономикалық қалыптасу сатылары бойынша алға жылжуында және "алдыңғы қатарлы", "артта қалған" болып бөлінуі өткен әлемнің өркениеттік әртүрлілігін ашумен қатар қазіргі әлемді түсіну маңызды. Өркениеттік көзқарас түркі және славян халықтарының рухын сіңірген көп ұлтты ел ретінде – Қазақстан тарихын қарастыру ерекше маңызды және болашақ үшін көп пайдасын тигізеді.

Қазіргі уақытта тағы бір маңызды қиыншылық, тарих пәнін оқушыларға оқытып-үйрететін мұғалімдердің жұмысында жатыр. Мұнда тарих пәнін оқыту процесінде педагогикалық аспектілерді шешуге мұғалімдердің өзіндік қызығушылығы, ғылыми-зерттеу және шығармашылық қызметтен алшақтау мәселесін шешу маңызды екені анық. Соның салдарынан көптеген тарих пәнінің мұғалімдері тарих сабақтарында жергілікті өлкетану материалдарын жиі пайдаланбай, мектеп мұражайларының мүмкіндіктерін қолданбайды. Сонымен қатар, тарих пәнінің мұғалімдеріне, сонымен қатар, қоғамның болашақ толыққанды мүшелеріне, өз елінің шынайы азаматтарына патриоттық тәрбие беруде үлкен жауапкершілік жүктеледі.

Қазір Қазақстан тарихы пәнін мектептермен қатар, жоғары оқу орындарындағы оқыту үдерісіне баса назар аудару аса маңызды. Бұл тарих пәнінен курс оқыту процесін ұйымдастыруға және оған қатысты кейбір мәселелерге байланысты.

Қазақстан тарихы пәнін қарастыру кезінде оның Еуразиялық мәдениет пен тарихына байланыстылығы идеясына сүйену маңызды. Еуропа мен Азияның тоғысында орналасқан Қазақстан мемлекетінің аумағы түрлі өркениеттер, мәдениеттер мен халықтарды біріктіретін "көпір" болды. Мұнда отырықшы да, көшпелі өркениеттер де дамыды. Көшпелі және отырықшы өркениеттің өзіндік байланыс аймақтары болды, олардың бірі ретінде Отырарды айта аламыз. Қазақстанның аумағында бастапқыда ежелгі көшпенді тайпалардың мал шаруашылығынан егін шаруашылығына көшу процесі жүріп жатты, отырықшылықтың қалыптасуы мен қалалық мәдениеттің дамуы жүзеге асырылған өңірлердің бірі екендігі дәлелденді. [6]

Қазақстан аумағында түркі және иран тілді мәдениеттердің өзара әсері орын ала бастады. Біздің тарихымыз үшін славян және түркі, Қытай және түркі, моңғол және түркі өркениеттерін өзара жақсарту маңызды болды. Олардың біржақты қарсылығы мен кез-келгенінің басымдығы туралы идея қазіргі археология деректері және жазба дереккөздермен жоққа шығарылады.

Исламның Дешті-Қыпшаққа енуі қазақ мәдениеті ислам өркениетінің көптеген құндылықтарын қабылдады.

Осының бәрі ежелден тарихи-мәдени көп этностық және көп конфессиялық сипатын айқын көрсетеді. Осы күнге дейін ел осы факторлармен анықталған бірегейлікті жоғалтқан жоқ.

Қазақстанның тарихы мен мәдениеті бір-бірімен байланысты емес мәдениеттердің, халықтардың, дәуірлердің фрагменттері болып табылмайды.

Қазақстан тарихының үздіксіздігі, елді мекендеген халықтар мәдениеттерінің сабақтастығы, қазақ халқының тарихында Еуразияның көшпелі түркі тілдес тайпаларының дәстүрлері мен мәдениетінің жалғасуы, ел аумағы үшін қазақтардың – тарихи білімнің негізі бола алатын қағидасының идеялары.

Қазақстан тарихының үздіксіздігі оның аумағында өмір сүрген тайпалар мен халықтар негізінен ең алғашқы халық болғандығын білдіреді. Олар із-түссіз жоғалып кетпеді, бірақ әртүрлі этностардың әсерін бастан кешірді, басқа халықтарға бастама беруді көздеді. Туыстықтың генеалогиялық тізбегін, халықтардың шығу тегінің ортақтығын қазіргі қазақтардан бастап сақтар, үйсіндер, қаңлылар және одан әрі тайпаларына мәдениетінің үздіксіз орындалуын байқауға болады.

Қазақстан тарихының үздіксіздігі идеясы елдерді мекендеген халықтардың шығу тегімен, тарихы және мәдениетінің сабақтастығы идеясымен тығыз байланыста. Антропологиялық белгілер бойынша олар аралас европеоидті-монғолоид типті өкілдер, тілдік сипаттамасы бойынша – негізінен түркітілдес тайпалардың өкілдері, өркениет типі бойынша – негізінен көшпелілер өркениетінің тасымалдаушылары болып табылады.

Қазақ халқы Қазақстанды мекендеген халықтардың тарихы мен мәдениетінің мұрагері және өздеріне тән өмір салтының, тіл мен мәдениеттің иесі болып саналды. Қазақ руханияты әуел бастан синкретикалық сипатқа ие: мысалы, қазақтарда ислам дінін ұстанған.

Қазақтардың мемлекеттілігі - ірі көшпенді империялар мен жекелеген хандықтардың мемлекеттілігінің жалғасы болып табылады, ежелгі заманнан бері Қазақстан аумағында өмір сүрген XV ғ. негізделген қазақ хандығы бірлігінің, саяси құрылымының және мәдениет, дін мен тілдің ортақтығының белгілері бойынша дербес мемлекет өлшемдеріне жауап берді.

Тарихи сананың негізін тарих ғылымы қалайды. Жақында ол идеологияландырылумен қатар догматизацияланды. Қазақстан тарихы бір өлшемді сызықтық эволюционизм, "қара" және "ақ" арасындағы күрт қарама-қайшылық, таптық көзқарас тұрғысынан, кеңестік кезеңге бір мәнді бағытталған топологиялық

ұстанымдармен жазылды.

Сонымен қатар, ежелгі және ортағасырлық Қазақстан тарихының негізгі дереккөздері жол жазбалары, Ұлы далаға келген дипломаттардың, саяхатшылардың, саудагерлердің күнделіктері және т.б. болды.

Тәуелсіздік алған жағдайда мектептердегі тарих жүйесіз жазылған түрлі басылымдар бойынша оқытылды. Тарих жөніндегі оқулықтардың едәуір бөлігі уақыттық, кеңістіктік және жылжымалы сипаттағы қателердің кең спектріне ие болды және осылайша оқушыларды тарихи кеңістікте қате бағдарлай бастады. Нәтижесінде, бүкіл ұрпақ, әсіресе 90-шы және нөлдік жылдардың басында, тарихи фактілер мен оқиғалардың қателіктерін бастан өткерді. Дереккөздерде хронологияда, кейбір ортағасырлық терминологияларда және т. б. айырмашылық болған. оқулықтарда негізінен белгілі бір фактілер ғана айтылмай, мәтіндік ақпаратта қазақ даласындағы батырлардың жарқын бейнелері жоқ. Нәтижесінде, Қазақстан тарихы оқушыларға бір-біріне жиі қайшы келетін фактілерді қарапайым тізіп көрсетіп, зеріктіретін пән болып көрінді. Сонымен қатар, тарих оқулықтарында зерттелетін материал мазмұнының тәрбиелік мән мағыналары толық көрсетілмеген. Осыған байланысты қазіргі жастар арасында қазақстандық патриотизмді қалыптастыру мәселесі соңғы жылдары тарихты оқыту процесінде өте маңызды аспектке айналып отыр.

Мектептегі тарих пәнінің мұғалімі жоғары кәсібилікке ие бола отырып, оқу процесін әдістемелік тұрғыдан сауатты ұйымдастырушы болуы керек. Жаңа форматтағы курстардың арқасында осы тапсырманы жүзеге асырудың нақты мүмкіндігі жасалынды, сабақта тарих курсы зерттеуде әртүрлі тәсілдерді қолданудың негізгі тұжырымдамалық ережелері жасалынып қолданысқа енгізілді. Педагогика ғылымында "тәсіл", "әдіс", "қабылдау" термині оқыту немесе тәрбиелеу стратегиясының сериясын анықтайтын принциптердің жиынтығы ретінде анықталады. Әрбір принцип оқу процесінде туындайтын нақты қайшылықтардың шешілуін және олардың өзара әрекеттесуі мен оның негізгі қайшылықтарын шешуді реттейді. Айта кетсек, оқытудың кез-келген жаңа тәсілдері, сондай-ақ педагогикалық стратегия белгілі бір ғылыми тұжырымдамаға, оның ішінде білім беру мақсаттарына жетудің философиялық, психологиялық,

дидактикалық және әлеуметтік-педагогикалық негіздемесіне негізделуі басты назарда болуы қажет.

Қолданылатын педагогикалық тәсіл индукция және дедукция әдістері жүйесінің барлық белгілеріне сәйкес келе отырып: процестің логикасы, оның барлық бөліктерінің өзара байланысы, тұтастық орындалуы керек. диагностикалық мақсат қою, оқу процесін жоспарлау, жобалау, кезең-кезеңмен диагностикалау, нәтижелерді түзету үшін құралдар мен әдістерді өзгерту мүмкіндігін қарастыруы тәсілді басқару арқылы жүзеге асырылады. Бұл Кембридж университетінің бағдарламасының жеті модулінің инновациялық стратегиялары тәсілді басқарудың белсенді тетігі болып табылады.

Сондықтан оқу процесіне оқытудың инновациялық стратегиясын енгізу қазіргі заманғы білім берудің айқындаушы күші болып табылады. Дәстүрлі емес инновациялық технологияларды енгізу білім беру жүйесін дамыту процесіне айтарлықтай әсер етеді, бұл дамытушылық, тұлғаға бағытталған оқыту, саралау, ізгілендіру, ақпараттандыру, оқушының өсуінің жеке білім беру траекториясын қалыптастырудың көптеген мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.

Оқытудың барлық стратегиялары жалпы белгілермен сипатталады: мұғалім мен оқушының іс-әрекеті туралы хабардар болу, тиімділік, ұтқырлық, ашықтық, тұтастық, оқушылардың тәуелсіз болуы, саралау. Оқытудың инновациялық тәсілдерін пайдаланудағы маңызды элемент оқушыларды шығармашылық дамуына бағыттылығы, оқушыларды білімді дербес "өндіруге" дайындау қажеттілігі және мәдени, шығармашылық, ұтқыр, бастамашыл және жалпы бәсекеге қабілетті тұлғаны дамыту, тәрбиелеу болып табылады.

Қазіргі жаңа ақпараттық және педагогикалық стратегиялар, оқытудың әдістері мен тәсілдері негізінде мұғалімнің рөлін өзгертті, ол тек білім алушы, оқу процесінің жетекшісі ғана емес, сонымен қатар консультант, оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының бастамашысы болуға мүмкіндік туды. Мұнда мұғалімнің білім беру жүйесіндегі қызметтері нарықты дамытудың қазіргі жағдайларын түсінуімен өзекті болып отыр. Қазақстан тарихын оқытудың оқу үдерісінің тиімділігі мен сапасына қол жеткізу үшін тарих пәнінің мұғалімдері оқушыларға білім беру кезінде инновациялық, интерактивті моделін жинақтаудың маңызы зор. Интерактивті модель берілетін ақпаратты түсінуге және оған қол жеткізу қажеттіліктеріне

бағытталған. Сонымен қатар, ақпаратты беру процесінің өзі мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесу принципіне негізделі отырып, ол оқушының үлкен белсенділігін, алынған ақпаратты шығармашылық тұрғыдан қайта қарастыруды қамтамасыз етеді. Бүгінгі таңда білім беру жүйесі туралы айта отырып, мамандар оқушылардың қызығушылықтарын ескеруге және оқытудың мақсаттары мен міндеттері оқушылардың мүмкіндіктері мен тілектеріне қарай қазақстандық қоғамның әлеуметтік тапсырысына сәйкес болатындай етіп оқыту процесін құруға деген ұмтылысты атап өтсек болады. [9]

Сондай-ақ қазіргі заманғы білім беру жүйесінің заманға сай мұғалімдердің білім стандарттарын назардан тыс қалдырмау керек.

Тарих пәнінде қалыптасқан жағдайда және жалпы Қазақстан тарих пәнін оқыту проблемаларына жүргізілген қысқаша талдау тарихи білім беру сапасын жақсарту үшін мынадай міндеттерді белгілеу мүмкіндік ашады:

а) Қазақстанның ежелгі, орта ғасырлық және жаңа және қазіргі заман тарихын білу Қазақстандық Мемлекеттілікті ғылыми тарихи ұғынудың мәселелерін ғылыми зерттеу тақырыбын кеңейту;

б) Қазақстан тарихы пәні бойынша аталмыш тақырыптар бойынша фотокомпозицияны, деректі фильмдерді ұйымдастыру бойынша жұмысты күшейту қажет;

в) пәннің курсы бойынша түрлі деңгейлік тапсырмалары бар сабақтарды әзірлеумен неғұрлым оңтайлы (материалдық-техникалық базамен қамтамасыз етудің әртүрлі деңгейі, оқушылардың сапалық және сандық құрамы барысында) әдістемелік құралдар даярлау.

г) оқытудың стандартында спецификалық тәсіліне сәйкес оқулықтар сараланған сұрақтар мен тапсырмалар берілуі қажет;

д) Қазақстан тарих пәнінің мұғалімдері мектептен жоғары оқу орынға дейінгі оқытудың барлық деңгейлерінде өз қызметінде стандарттық оқытудың заманауи әдістері мен стратегияларын пайдалануымыз қажет;

е) мектептерде бағдарлауды сапалы жүргізу, оқушыларды тарих пәнінен мамандықтар таңдауына мүмкіндік беру.

Осы міндеттерді шеше отырып, біз тарих пәні мен жалпы Қазақстан тарих пәнін оқыту проблемаларының орнын толтыра аламыз, бұл өз кезегінде болашақ ұрпақты жоғары Отан сүйгіштікке рухында тәрбиелеуге жол береді, бұл өз уақытында қазіргі заманғы қоғамды жаңғырту талаптарына жауап береді.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЗАМАНАУИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Білім беруді жаңартуды сабақтарда, оның ішінде тарих және қоғамтану пәндерінде заманға сай білім беру технологияларын пайдаланбай елестету мүмкін болмайды. Қазақстанда мемлекеттік бағдарламалар бойынша іске асыру оқу-тәрбие процесінде заманға сай білім беру технологияларын, оның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, педагогикалық процеске қатысушылардың барлығы – оқушылар мен тарих пәнінің мұғалімдерінің қолдануына қызығушылықты арттырып отыр. Мұғалімдер, оқушыларға, ең алдымен білім сапасына, ақпарат ресурстарының өрісінің кеңеюіне, оқуға деген қызығушылығын қалыптастыруға ықпал жасаймыз. Олар қазіргі білім берудің негізге айналғаны сөзсіз.

Қазіргі заманда біздің еліміздегі білім беру жүйесі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қарқынды дамуына байланысты үлкен өзгерістерге ұшырау үстінде.

Бүгінгі уақытта қоғамның ақпараттық сипатын негізге ала отырып әлемдік ақпараттық процестерге қатысудың маңызы көп. Сондықтан білім берудің формалары мен әдістеріне көзқарас өзгере бастауда. Дамыған елдердің білім беру жүйесіндегі ең маңызды проблемалар қатарында оқытуды ақпараттандыру, оқу процесінде ақпараттық технологияларды пайдалану болып саналады.

Қазіргі заманның талаптарына сәйкес әлемде ақпараттық саланың мұғалімдері мен ғалымдарының оқытуда жаңа технологияларды пайдалануға қызығушылықтары артып келеді. Әлемнің дамыған елдерінің қатарына – АҚШ, Еуропа, Жапония және Ресей ғалымдары ХХІ ғасырдың басынан бастап қашықтықтан оқыту мен ақпараттық технологияларды пайдалану және тиімді қолдану мәселелеріне назар аудара бастады. Қашықтықтан – білім беруді қолдану және оқыту әдістерін жаңарту арқылы оқытудың әртүрлі жаңа технологияларын жасауға ерекше қызығушылықтар ояну үстінде. Осы тұрғыдан қарағанда, қазіргі уақыттағы электрондық оқыту жүйесі бойынша білім берудегі оқу пәні ретінде тарих пәніне қатысты зерттеулер жүргізу және оқыту жүйесіне енгізу бұл қазіргі қазақстандық қоғамдағы жаңа сапада жаңартылған, терең зерттеуді талап ететін жаңа және өзекті проблема екенін көрсетіп отыр.

Білім беру жүйесі өзгеруде: жаңа замануи мемлекеттік стандарт аясында басқа мазмұн, басқа тәсілдер, басқа қатынастар, басқа мінез-құлық, басқа педагогикалық менталитет ұсынылады.

Білім стандарттарының ерекшелігі-оның белсенді сипаты, ол оқушының жеке басын дамытуды көздейді. Білім беру жүйесі білім, білік және дағды түрінде оқыту нәтижелерін дәстүрлі түрде көрсетуден бас тартады. Стандарттың тұжырымдары оқушының оқудың соңына дейін игеруі қажет екенін айқындау үстінде. Бұл оқыту жүйесі оқыту мен тәрбиелеудің инновациялық құралдарын, нысандарын және әдістерін іздеуді қажет етеді. оқу процесінде оқушының танымдық және шығармашылық белсенділігін жүзеге асыру үшін қазіргі заманғы білім беру технологиялары белсенді қолданылады, бұл білім сапасын жақсартуға, оқу уақытын тиімді қолдануға және үй тапсырмасын орындауға бөлінген уақытты азайту арқылы оқушылардың репродуктивті іс-әрекетінің үлесін азайтуға мүмкіндік береді.

Заманауи білім беру технологиялары, соның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мұғалімге:

- білімнің тереңдігі мен беріктігін пысықтау, қызметтің әртүрлі салаларында іскерліктер мен дағдыларды бекіту;

- технологиялық ойлауды, өз бетінше жоспарлай білуді дамыту, оқу және өздігінен білім алу қызметі;

- оқу сабақтарын ұйымдастыруда технологиялық тәртіптің талаптарын нақты ұстану әдеттерін тәрбиелеу;

- оқушылардың жоғары оқу нәтижелеріне қол жеткізу.

Қазіргі білім беру стандартының негізгі мақсаты – даму жағдайларына бейімделуге қабілетті, өз бетінше ойлай алатын тұлғаны тәрбиелеу, оқушылардың өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі тәрбиелеу қабілетін және жеке көзқарасын қалыптастыру. Бұл мақсатқа сай оқу процесін тиімді құрастыру, оқытудың заманауи техникалық құралдарын, оқушылардың көп деңгейлі дайындығын ескеретін оқытудың жаңа әдістерін қолдану арқылы қол жеткізуге болады. Тарих пәнінің мұғалімінің басты міндеті-тарихи білімнің белгілі бір мөлшерін үйрету ғана емес, сонымен қатар болашақ өмірде білімнің практикалық құндылығын көрсете білу. Басқаша айтқанда, мектепті аяқтаған кезде балалар ойлау, әртүрлі көзқарастарды салыстыру, оларды талдау, себеп-салдар орната біл мен қажетті ақпараттармен байланыстары, қорытындылау және

қорытынды жасау, өздерінің шығармашылық қабілеттерін одан әрі дамытуға үлес қосу.

Жаңа инновациялық технологияларды пайдалану дәстүрлі әдістермен шешу қиын немесе мүмкін емес педагогикалық және әдістемелік міндеттерді шешуге ықпал етеді. Тарих пәндерін оқыту әдістемесінде дәстүрлі білім беру жүйесінің оң нәтижелерінің жойылуына және жоғалуына жол берілмейтінін ескеру қажет. Оқытудың инновациялық және дәстүрлі әдістерді оқушыға білім беру барысында қатар қолдана отырып, оқушыға толыққанды білім беру қажет.

Білім берудегі инновациялар дегеніміз-педагогикалық технологияларды жетілдіру процесі, оқыту әдістерінің және құралдарының жиынтығы. Қазіргі таңда жаңа әдістерді қолдану инновация болып табылады.

Инновация – бұл дәстүрлі жағдайларға, әдістерге, тәсілдерге қанағаттанбайтын және мазмұнның жаңалығын ғана емес, сапалы жаңа нәтижелерді қалайтын адамның ерекше іс-әрекетінің тұжырымы. Бірақ айта кету керек, жаңасын құру әрдайым барлық жерде оң нәтиже бермейді, әр инновация ұтымды, прогрессивті емес, педагогикалық жүйенің жұмысын жиі тұрақсыз, мұғалімдер мен олардың оқушылары үшін қиындықтар туғызуы мүмкін.

"Инновация" терминінің мағынасы оқытудың әдеттегі, жиі кездесетін әдістерінің жиынтығынан тыс түсіндіруге болады. Инновациялық оқыту – қазіргі мәдениет пен әлеуметтік ортаға инновациялық өзгерістерді енгізуге ынталандыратын оқу және білім беру қызметінің процесі мен нәтижесі.

Оқытудың инновациялық әдістері болашақ маманның шығармашылық стилін қалыптастыруға ықпал етеді және мамандықты игерудің мотивациясын, тереңдігі мен толықтығын едәуір арттырады.

оқу процесінде қолданылатын инновациялық оқыту әдістері: дөңгелек үстелдер, іскерлік ойындар, тренингтер, ситуациялық сұрақтар, мастер –кластар, шығармашылық тапсырмалар, баспасөз конференциялары, ғылыми мультимедиялық презентациялар, ГАЖ-технологиялар, пәнаралық зерттеулер және т. б.

Білім беру саласындағы ең көп таралған бағыт – ол оқу материалын ұсыну үшін мультимедиялық презентацияларды қолдану болып табылады. Сонымен қатар, тестілеу әдісі дамыды. Білімге

жаңа ақпараттық және коммуникациялық технологияларды енгізу оқу процесінде мультимедиялық кешендерді қолданудың артықшылықтары мен кемшіліктерін терең талдауды қажет етеді.

Оқытудың инновациялық әдістері оқушыда стандартты емес жағдайларда зерттеу, туындаған мәселелерді талдау, басқарушылық шешімдерді өз бетінше әзірлеу және іске асыру қабілеттерін дамытады.

Инновациялық әдістердің мазмұндық түрлері: оқушыларға, оқу материалдарына, оның ішінде электрондық құралдардың, мамандандырылған веб – сайттардың көмегімен жеткізу.

Оқытудың инновациялық әдістерінің әдістемелік түрлері: білім беру платформаларын, презентацияларды, сондай-ақ кәсіби интернет-сайттармен және веб-сервисермен жұмыс жасауды қолдана отырып сабақтарды өткізудің тиімді әдістері мен формаларын анықтау.

Оқытудың инновациялық әдістерінің ұйымдастырушылық аспектісі: білім беру процесіне қатысушылардың аудиториялық жағдайда да, онлайн режимінде де өзара әрекеттесуі. [13]

Оқытудың инновациялық әдістерінің тәрбиелік түрлері: жалпыадамзаттық құндылықтардың тарих пәндері арқылы білім алушылардың білімдері мен біліктерін алу, ой-өрісін кеңейту (пән тақырыбы бойынша бейне жаңалықтарды, әлеуметтік бейне жазбаларды көрсету, сабақтарға танымал практиктер мен ғалымдарды тарту).

Оқытудың инновациялық әдістерінің технологиялық түрлері: оқу процесінің барлық компоненттерін жүзеге асыру үшін заманауи техникалық құралдар мен технологияларды, модельдер мен бағдарламаларды қолдана алу. Дәл осы аспект басқаларды бір тұтастыққа біріктіреді және білім алу кезінде оң нәтиже береді.

Осы міндеттерді іске асыру үшін өз қызметін инновациялық білім беру технологияларын: ақпараттық – коммуникативтік, интерактивті оқыту технологиялары, сыни ойлауды дамыту технологиясы, жобалау технологиясы, денсаулықты сақтау технологиясы және басқала да технологияларды қолдану негізінде құру керек.

Қазіргі оқытуда пассивті, белсенді және интерактивті стратегиялар ерекшеленеді. Осы стратегиялардың шебер үйлесуі оқытудың тиімділігі мен білім сапасын қамтамасыз етеді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дербес, зерттеушілік, шығармашылық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді, жеке тұлғаның өзін-өзі танытуына және өзін-өзі дамытуына ықпал етеді. оқушылар оларды қолдануда өте жоғары нәтижелер көрсетеді, презентациялар жасайды. Білім беру процесінде ақпараттық – коммуникативтік технологияларды енгізу оқытудың көрнекілігі мен эмоциялық құрамдасын күшейтуге мүмкіндік берді, музейлерге виртуалды экскурсиялар және т. б. өткізуге мүмкіндік берді.

Қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды қолдану сабақта оқушылардың белсенділігін арттыруда, оқушылардың танымдық және зерттеу қызметін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Сабақтың көрнекілігі мен эмоционалды толықтығын арттырды, осының бәрі оқушылардың шығармашылық қасиеттерін дамытуға және олардың өзін – өзі жүзеге асыруына ықпал етеді.

Интерактивті оқыту технологиялары білім беру іс – әрекетінің субъектісі ретінде мұғалім мен оқушы өзара қарым – қатынасы мен өзара іс-қимылы процесінде білімді игеру және білік пен дағдыларды қалыптастыру тәсілі ретінде қарастырылады. Сабақтардағы интерактивті қызмет өзара түсіністікке, өзара әрекеттесуге бірақ әр қатысушы үшін маңызды мәселелерді бірлесіп шешуге әкелетін диалогтық қарым – қатынасты ұйымдастыруды және дамытуды қамтиды. Оқытудың интерактивті технологияларында білім алушының (мұғалімнің орнына – оқушы) және білім алушының (әсер ету объектісінің орнына – өзара іс-қимыл субъектісі) ролдері, сондай-ақ ақпараттың ролі (ақпарат мақсат емес, іс-әрекеттер мен операцияларды игеру құралы) айтарлықтай өзгереді. Мұндай оқытуды енгізу танымдық, практикалық және шығармашылық қызметті ұйымдастыруға ықпал етеді.

Интерактивті оқытудың арқасында барлық оқушылар таным процесіне қатысады. оқушылар өздері білетін және ойлайтын білімдерді түсінуге және талдауға мүмкіндік алады. Әр оқытушы білім алу барысында жаңа идеяларды оқушыларға ұсына отырып көптеген ерекше жеңіл қабылдауына жағдай жасайды. Сонымен қатар, бұл ізгілік пен өзара қолдау атмосферасында орын ала отырып, жаңа білім алып қана қоймай танымдық іс-әрекеттерді өзін дамытуға, оны ынтымақтастықтың жоғары формаларына аударуға

мүмкіндік беруге жағдай жасайды.

Заманауи білім беру технологияларының бірі – бұл дегеніміз сыни ойлауды дамыту технологиясы, сонымен қатар қалыптасқан идеяларды жоққа шығаратын, өз тәжірибесіне, жаңа идеяларды жобалауға маңызды ойлау. Бұл технологияның негізіне мыналар жатады: проблеманы қою (оқушылар өз білімдерін өзектендіреді, білім алушыларға жаңа ақпарат алуға қандай да бір ақпарат алуға мүмкіндік береді), проблеманы жүзеге асыру (оқушылар жаңа ақпарат алады, оны бұрынғы білімімен салыстырады) және рефлексия (білім алушылар жаңа білімді бекітеді, зерделенетін білімдері туралы бастапқы түсініктерін өзгертеді, түсініктерін қайта түсіндіреді).

Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын қолдану нәтижелері ретінде мыналарды атап өтуге болады:

- оқушылардың оқуға деген жоғары ынтасы;
- ойлау процесі мен ойлау бейімділігін жетілдіру;
- өз бетінше құралған ұғымдармен жұмыс істеу;
- басқа адамның көзқарасын растау немесе теріске шығару;
- алынған ақпаратты талдау.

Жеке тұлғаға бағытталған оқытуды қамтамасыз ететін технологиялардың бірі – шығармашылық, танымдық іс-әрекетті, тәуелсіздікті дамыту тәсілі ретінде жобалау әдісін айтсақ болады. Әлеуметтану процесінде оқушылардың жедел білімді игерудегі жобалық және ғылыми-зерттеу қызметі перспективалы деп санаймын. Жобаны жүзеге асыра отырып, оқушылар оларды іздеу барысында білімді синтездейді, байланысты пәндер туралы ақпаратты біріктіреді, жоба мәселелерін шешудің тиімді жолдарын іздейді және соңында оларды бір – бірімен байланыстырады. Бірлескен іс – шаралар іс жүзінде ынтымақтастықтың кең мүмкіндіктерін көрсете отырып, оның барысында оқушылар мақсаттар қоя алады, оларға жетудің оңтайлы құралдарын анықтай алады, міндеттерді бөле біледі, жеке тұлғаның құзыреттілігін жан-жақты көрсетуге қабілетті болады (ұжымда жұмыс істей білу, өзін команда мүшесі ретінде сезіну, шешім таңдау үшін жауапкершілік алу, жауапкершілікті басқалармен бөлісу, қызмет нәтижелерін талдау және т. б.).

Жоғарыда айтылғандардың бәрін қорытындылай келе, инновациялық технологияларды қолдану оқушылардың тарих пәнін

оқуға деген ынтасын арттыруға, оқытудың көрнекілігін арттыруға және оқушының сабақтағы белсенділігін арттыруға мүмкіндік беретінін атап өтуге болады. Тарих пәнінің сабақтарында жұмыс істеудің заманауи тәсілдері мен әдістері оқу орнының түлектерінің шығуына ықпал етеді, олар қоғамдық процестер мен жағдайларды түсінеді және сыни тұрғыдан талдайды.

Қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды және олардың элементтерін білім беру процесінде қолдану бойынша жүйелі жұмыс жасалуы тарих пәні бойынша үлгерімнің жоғарылауына әкеле отырып, оқушылардың тарих пән бойынша олимпиадаларға, ғылыми – практикалық конференцияларға белсенді әрі жемісті қатысуын қамтамасыз ететіні анық.

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС ПАЙДАЛАНУ

Тарих пәнін оқыту әдістемесі – оның тиімділігін арттыру үшін тарихты оқыту процесін зерттейтін педагогикалық ғылым. Пәнді оқытудың мақсаты – болашақ мұғалімдерді тарих және қоғамтану пәндерінің курстарының оқу материалында білім беру процесі барысында оқушыларды тәрбиелеу мен дамытуға дайындау, оқушылардың тарихи ойлауы мен негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру мақсатында тарихты оқыту дағдыларына оқыту және заңдылықтарды анықтау.

"Әдіс" сөзі ежелгі грек сөзінен шыққан "методос", "зерттеу жолы", "таным тәсілі" деген мағынаны білдіреді. Оның мәні әрдайым бірдей болған жоқ, ол техниканың дамуымен, оның ғылыми негіздерінің қалыптасуымен өзгеріп отыруда. Тарихты оқыту әдістемесінің бастапқы элементтері пәнді оқытудың мақсаты, тарихи материалды таңдау және оны ашу әдістері туралы практикалық сұрақтарға жауап ретінде оқытуды енгізуден туындады. Әдістеме ғылым ретінде дамудың күрделі жолынан өтті. Әдістеме мұғалімнің жұмыс әдістерінің бай тұжырымын жасады, жалпы педагогикалық идеямен жеке әдістерді біріктіретін бүкіл әдістемелік жүйелерден құралады.

Мектепте тарих пәнін оқыту – бұл күрделі, көп қырлы, әрдайым бір мәнді педагогикалық құбылыс емес. Оның заңдылықтары оқушылардың білімі, дамуы мен тәрбиесі арасындағы

объективті байланыстар негізінде құрылады. Оның негізінде оқушылардың білім алуы жатыр. Әдістеме оқушылардың оқу іс – әрекетін тарихты оқытудың мақсаты мен мазмұнына, оқу материалын меңгеруді басқару әдістеріне байланысты зерттейді.

Тарихты оқыту, жоғарыда айтылғандай, өзара байланысты және біріктірілген компоненттерді қамтитын күрделі процесс: оқу мақсаттары, оның мазмұны, білім беру және оларды игеруді басқару, оқушылардың оқу іс – әрекеті, оқу нәтижелері.

Оқытудың мақсаты оқытудың мазмұнын анықтайды. Мақсатқа және мазмұнға сәйкес оқыту мен оқытуды оңтайлы ұйымдастырылады. Педагогикалық процесті ұйымдастырудың тиімділігі білім, тәрбие және дамудың алынған нәтижелерімен қарастырылады.

Оқу процесінің тарихи компоненттері мен категориялар олардың қоғам дамуымен байланысты. Тарихты оқытудың мақсаттары, әдетте, қоғамда болып жатқан өзгерістерді көрсетеді. Оқу мақсаттарын нақты анықтау оның тиімді шарттарының бірі болып табылады. Мақсаттарды анықтау тарихты оқытудың жалпы міндеттерін, оқушылардың дамуын, олардың білімі мен дағдыларын, оқу процесін қамтамасыз етуді және т.б. ескеруі қажет етеді.

Мазмұн – процесінің негізгі компоненті оқыту. Мақсаттарды тарихи түрде қайта құру оқытудың мазмұнын да өзгертеді. Тарих пәнін педагогика мен психологияны, әдістемені дамыту оқытудың мазмұнына, оның көлемі мен тереңдігіне де әсер етеді. Сонымен, қазіргі жағдайда тарихты оқытуда формацияның орнына өркениеттік көзқарас басым, тарихи тұлғаларға көп көңіл бөлу қажет. Педагог балаларды өткен таным процесін және адамдардың іс – әрекетін адамгершілігін бағалау процесін ажырата білуге үйретеді.

оқу процесінде қозғалыс ішкі қайшылықтарды жеңу арқылы жүзеге асырылады. Оларға оқу мақсаттары мен қол жеткізілген нәтижелер арасындағы қайшылықтар жатады, оқытудың оңтайлы және практикада қолданылатын әдістері мен құралдары арасындағы байланыс.

Тарих пәнін оқыту процесі оқушының жеке басын, қасиеттерін дамытуды мақсат етеді. Ол өзінің барлық функцияларын (даму, оқыту, тәрбиелеу) үйлесімді жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Тәрбиелік оқыту ұғымы оқушылардың өзіндік ойлауының негізін қалайтын оқыту түсінігін қамтиды. Оқыту, тәрбиелеу, дамыту бірлігі

оқу процесінің барлық кезеңдерінде оқушылардың жұмысын жандандырған жағдайда ғана қол жеткізіледі. Оқыту тарих пәнінің тәжірибесін жеке түсіну, гуманизм идеяларын қабылдау, адам құқықтары мен демократиялық құндылықтарды құрметтеу, патриотизм және халықтар арасындағы өзара түсіністік негізінде оқушылардың құндылық бағдарлары мен сенімдерін қалыптастыруға байланысты тәрбиелік сипатқа ие. Мектептегі тарих пәнін оқытудың білім беру және тәрбиелік міндеттерін дұрыс шешу әр түрлі сыныптардағы оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескерусіз қалдыру мүмкін емес.

Жоғары сыныптарда оқушылар өз бетінше алатын білімнің орны өте маңызды болып табылады. Бұл логикалық ойлаудың одан әрі дамуына байланысты. Бұл жаста саясат, мораль, өнер мәселелеріне қатысты білім элементтеріне қызығушылық артып келеді. оқушылардың қызығушылықтары сараланады: кейбіреулері нақты пәндерге, басқалары гуманитарлық пәндерге қызығушылық арттырады. оқу орындарының әртүрлі түрлері: гимназиялар, лицейлер, колледждер, жалпы білім беретін мектептер – бұл қызығушылықты жүзеге асырады. Сонымен қатар, оқушылардың қызығушылығын қолдай және дамыта отырып, танымдық тұрғыдан құнды материалды пайдалана білу керек. Осылайша, осы мәселелерді шешу үшін мұғалімнің оқушылардың тарихи ойлауын дамыту, олардың тарихты ғылыми тұрғыдан түсінуін дамыту бойынша жүйелі жұмысы қажет. Тарихты оқытудың алдына оқу және тәрбие міндеттерін қоя отырып, тарих курстарының мазмұнын анықтай отырып, оқушыларға білім беру тәсілдерін көрсете отырып, белгілі бір нәтижелерге қол жеткізу керек: студенттер тарихи материалды игеріп, тарихи фактілер мен құбылыстарға өз көзқарастарын қалыптастыру үшін. Мұның бәрі Тарихты оқыту әдістемесін қамтамасыз етеді. Тарихты мектепте оқыту әдістемесінің міндеттерін анықтау кезінде олардың мазмұны мен педагогикалық ғылымдар жүйесіндегі орнынан туындайтынын ескеру қажет. Әдістеме тарих пәнін мұғалімдерін оқытудың мазмұнымен және педагогикалық құралдарымен, білім мен дағдылармен, оқушылардың тиімді тарихи білім алуына, тәрбиесі мен дамуына қажетті құралдармен жабдықтайды.

Мектептегі тарихи және әлеуметтік – ғылыми білім беруді модернизациялаудың күрделі, қарама – қайшылықты процесі жүріп

жатқан қазіргі жағдайда оның құрылымы мен мазмұнын одан әрі жетілдіру міндеті тұр. Мәселелердің ішінде фактілер мен теориялық жалпылаудың арақатынасы, тарихи бейнелер мен тұжырымдамалардың қалыптасуы, тарихи процестің мәнін ашу мәселелері маңызды орын алады. Жоғарыда айтылғандай, оқыту әдістемесінің маңызды міндеті – оқушылардың ойлау қабілетін тарих пәнін оқытудың мақсаттарының бірі және шарттарының бірі ретінде дамыту. оқушылардың тарихи ойлауын дамыту, олардың ақыл – ой тәуелсіздігін қалыптастыру міндеттері оқытудың тиісті әдістерін, әдістері мен құралдарын қажет етеді.

Тарих пәнін оқыту әдістемесі өзіне ғана тән заңдылықтармен жұмыс істейді. Бұл заңдылықтар оқыту мен оның негізгі нәтижелері арасындағы байланыстарды анықтауға жол ашылады. Ал тағы бір үлгі (өкінішке орай, ол толығымен ескерілмейді) – бұл олардың заңдылықтарын білуде әдіс тек өз шеңберімен шектесе алмайды. Тарих пәнін оқыту процесін зерттейтін әдістемелік зерттеулер байланысты ғылымдарға, ең алдымен тарихқа, педагогика мен психологияға негізделіп отыр. Тарих пән ретінде тарих ғылымына негізделген, бірақ бұл оның кішірейтілген моделі емес. Тарих мектеп пәні ретінде тарих ғылымының барлық бөлімдерін қарастырмайды.

Оқыту әдістемесінің өзіндік міндеттері бар: тарих ғылымының негізгі деректерін таңдап алу, тарихи мазмұн арқылы оқушылар неғұрлым оңтайлы және тиімді білім, тәрбие мен дамуға ие болатындай етіп тарих пәнін оқытуды ұйымдастыру.

Эпистемология білімнің қалыптасуын шындықтың көрінісі ретінде аяқталған бір реттік акт ретінде де қарастырмайды. Білімді қалыптастыру – тереңдетуді жеңілдетудің өзіндік кезеңдері бар процес және тарих пәнін оқыту ғылыми негізделген және нәтижелі болады, егер оның бүкіл құрылымы, мазмұны мен әдістемесі білімнің осы объективті Заңына сәйкес келеді.

Психология дамудың объективті заңдылықтарын, сананың әртүрлі көріністерінің жұмыс істеуіне, мысалы, материалды есте сақтау және ұмытып кетуді қабылдайды. Егер оның әдістемесі осы заңдарға сәйкес келсе, оқыту ғылыми негізделген болады. Бұл жағдайда есте сақтау қабілеті ғана емес, сонымен қатар есте сақтау функциясының сәтті дамуына қол жеткізіледі. Егер оқу барысында тарихи процестің ашылу логикасы мен логика заңдары сақталмаса, оқушылар тарихты меңгере алмайды.

Педагогика пәні – адамның дамуы мен қалыптасуының мәнін зерттеу және осы негізде оқыту мен тәрбие теориясы мен әдістемесін арнайы ұйымдастырылған педагогикалық процес ретінде анықтау қажет. Егер дидактиканың жетістіктерін үйретпесе, тарих пәнін оқыту өз мақсатына жетпеуі мүмкін.

Педагогикалық ғылымның бір саласы бола отырып, оның жалпы теориясын қалыптастырып, тарихты оқыту әдістемесі осы теорияға тікелей сүйенеді, осылайша тарихты оқытуда теориялық негізі мен практикалық іс – әрекеттің бірлігіне қол жеткізеді.

Егер тарих пәнін оқыту тарих ғылымының қазіргі деңгейіне, оның әдіснамасына сәйкес келмесе, танымдық іс-әрекет төмен болуы мүмкін.

Әдістеме туралы білімнің таным мен тәрбие процесі бүкіл жиынтығын бөліп көрсетуге және белгілеуге, өңдеуге, синтездеуге және жаңа заңдылықтарды тарих пәнін оқыту заңдылықтарын ашуды көздейді. Бұл бір жағынан міндеттер, мазмұн, оқыту, тәрбиелеу және дамыту құралдары, ал екінші жағынан оқу нәтижелері арасындағы объективті, маңызды, тұрақты байланыс деп қарастырамыз.

Әдістеме ғылым ретінде білім заңдылықтары, оқыту әдістемесі мен оқу жұмыстарының формалары арқылы көрінетін қол жеткізілген оң нәтижелер арасындағы байланыстар туралы дәлелдер болған кезде пайда болады.

Әдістеме тарихты одан әрі жетілдіру және оның тиімділігін арттыру мақсатында оқу процесінің заңдылықтарын зерттеу міндеттеріне ие.

Мектептегі тарих курсы біртұтас үш міндетті шешуге арналған: тереңдік пен беріктікті қамтамасыз ете отырып, білімнің тұтас жүйесін беру, тарих туралы ғылыми түсінік пен отандық тарихқа, сондай - ақ шет елдер мен халықтардың тарихына құрметпен қарауды қалыптастыруды қамтамасыз ету; оқушылардың тарихи ойлауын дамыту және оқушыларды білімді өздігінен алуға және алған білімді қолдануға үйрету. Сонымен қатар, оқушылардың тарихи ойлауы, олардың ойлауының жалпы дамуымен бірлікте қарастырылады. Тарихи білім әрбір адамға этномәдени, жалпыұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтардың үш шеңберін игеруге көмектесуі тиіс екенін ерекше атап өткіміз қажет.

Мектептегі тарих пәнін білім берудің мазмұнын құрастыру кезінде жалпыұлттық құндылықтардың үстемдігі кезінде саяси,

мәдени, этноәлеуметтік және өзге де құндылықтардың тепе – теңдігін қамтамасыз ету қажет. Тарих пәнін білім берудің қазіргі заманғы тұжырымдамасы тарихты жүйелі түрде зерттеуді сақтайды. Тарихты антропологиялық немесе әлеуметтік ғылымдар курстарының кез-келген жиынтығымен алмастыруға болмайды. Бұл оқу пәні негізгі және толық орта мектептегі гуманитарлық курстардың негізін құрайды.

Мектептегі тарихи білімнің негізгі мазмұны тарихи уақытты, тарихи кеңістікті, ақпараттық қозғалысты қамтамасыз етеді. Тарихи уақыт тек жылдардан оқиғалар мен процестердің кезең – кезеңімен ғана емес (жыл, ғасыр, мыңжылдық, дәуір) ғана емес, сонымен бірге тарихтағы циклдік және тарихи қозғалыстың бірігейлігімен сипатталады. Тарихи кеңістік жергілікті – тарихи өркениеттер картасын, адам мен қоғам дамуының географиялық, экологиялық, этникалық факторларының динамикасын, өз елі мен әлемнің геосаяси картасының өзгеруін қамтиды. Тарихи қозғалыс адамның әртүрлі тарихи дәуірлердегі дамуын (қажеттіліктер, іс-әрекеттің себептері, әлемді, құндылықтарды, адамның өмір сүру жағдайларын қабылдау); адамның еңбек қызметінің эволюциясы, әртүрлі дәуірлердегі адамзат қауымдастықтарының тарихы; мемлекеттердің қалыптасуы мен даму процестері, олардың тарихи формалары, әлем елдері мен халықтарының саяси тарихының негізгі кезеңдері; адамның қоршаған әлемді тану тарихы, идеологияның дамуы (діни ілімдер), қоғамдық ой, ғылыми идеялар; әлем халықтарының мәдени тарихы, халықтар, қоғамдар мен өркениеттер арасындағы қатынастар тарихы (көршілік, сабақтастық, жаулап алу және т.б.).

Аталған тариха дамуларға сәйкес толық тақырыптық циклдің мазмұны қалыптасады, ол ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейінгі тарихтың бастауы болып табылады. Тарихты ұсынудың әртүрлі деңгейлері бар – дүниежүзілік тарих, мемлекеттер мен халықтық тарихы, Отандық және аймақтық тарих болып табылады.

Тарих пәнін оқыту әдістемесінде оқыту әдістері туралы деректер жоқ. Бұл оқыту әдісі оқу мақсатына жетудің тәсілі ретінде мұғалім мен оқушының бірлескен әрекеті болып табылады. Сондықтан әр әдіс бір уақытта оқытушыны және оқу қызметін анықтауы керек. Оқыту – бұл ең алдымен танымдық іс-әрекет, оның барысында білім игеріледі. Әдістер осы білімді және ұйымдастырудың нақты әдісін сипаттауға арналған.

Білімді қалыптастырудың бастапқы кезеңінде ақпаратты игеру әдісі *түсіндірме – иллюстрациялық* әдіске сәйкес келеді. Оның мәні студенттердің дайын ақпаратты әртүрлі тәсілдермен және әдістермен саналы қабылдауын ұйымдастыру болып табылады. Ол көрнекі құралдарды тартудан, ақпаратты ауызша ұсынудан және деректі және көркем мәтіндерді ұсынудан тұрады.

Бұл ретте мұғалім ауызша сөзді, жазбаша мәтінді, бейнені, материалдық және рухани мәдениет ескерткіштерін немесе олардың макеттерде, көшірмелерде және символикалық көрнекілікте қайталануын пайдаланады.

Оқытудың екінші әдісі – *репродуктивті әдіс*. Оның мәні – көбейтуге арналған тапсырмаларды жобалау, педагогикалық негізделген жүйеде жаттығулардың қажетті мөлшерін таңдау, содан кейін оқушыларға тапсырмаға сәйкес оқушының әрекетін қалыптастыру. Бұл мұғалімнің түсіндірмесін қайталау, сипаттамадан кейін суреттің мазмұнын сипаттау, қарапайым және күрделі жоспар құру, салыстырма жұмыстары, схема бойынша тарихи тұлға туралы әңгіме, іздеуді қажет етпейтін сұраққа жауап беру, оқиға орындарын контурлық картаға орналастыру, хронологиялық кесте құру, б.з. д. дейінгі және кейінгі жылдарға арналған жаттығу және т. б. мұнда сөз, көрнекілік, мәтін және практикалық қызмет репродуктивті әдіс құралы ретінде қызмет етеді.

Сіз оны проблемалық мәселелерді шешу процесінде ғана игере аласыз. Бұл жағдайда *зерттеу әдісі* қолданылады. Оның мәні – проблемалық мәселелерді жобалау немесе талдау және оларды оқушының тәуелсіз шешімі үшін белгілі бір жүйеде ұсыну.

Зерттеу әдісімен оқушы оған қол жетімді деңгейде дайын білімді игеруді емес, ғылыми білімді қажет ететін жағдайға түседі. Бұл қол жетімді оқу зерттеулерінің формалары әртүрлі болуы мүмкін: кішігірім мәтіндік тапсырма, оқушы тұратын мектеп, көше, шағын аудан тарихы туралы ұзақ зерттеулер жүргізу. Барлық жағдайларда әдістің мәні бірдей – шығармашылық іс – әрекеттің тәжірибесін ұйымдасқан түрде игеру, соның арқасында білімді шығармашылық қолдану және игеру.

Мәселе мен проблемалық міндеттерді ауызша, кино және бейнефильмдер, картиналар, құжаттар, көркем әдебиеттер және экскурсия кезінде көрсетілген нысандар негізінде жасауға болады. Бұл әдістің мәніне түбегейлі өзгерістер жүргізілмейді. Оны қолдану

кезіндегі зерттеу әдісі оқушының қажетті дағдыларға ие екендігін болжайды.

Тарих пәнін оқытуда ішінара іздеу немесе эвристикалық әдіс маңызды орын алады. Оның мәні мынада: мұғалім тәуелсіз шешім қабылдауға қол жетімді емес мәселені шешіп, оны ішкі мәселелерге және бірқатар өзара байланысты мәселелерге немесе ұқсас жеңілдетілген міндеттерге бөліп, оқушыларды шешім процесінің жеке қадамдарын орындау процесіне қосады. Зерттеу мәселесін шешуге кезең – кезеңмен оқыту жүргізілуде. Бұл әдіс эвристикалық әңгімеде өз көрінісін табады. Оның мәні оқушылардың кез-келген мәселені шешу үшін мұғаліммен байланыста және бір-бірінен туындайтын сұрақтарды ізденіс арқылы жұмыс жасайды. Осы мәселелердің барлығы немесе көпшілігі кішігірім проблемалар болып табылады, оларды шешу негізгі мәселені шешуге әкеледі.

Тарихты оқытуда *ішінара іздеу немесе эвристикалық әдіс* ерекше орын алады, ол мұғалім мәселені және ойлау тізбегін қояды. Материалды ұсыну осы мәселенің шешімін қарама-қайшылықты шешім бағытын, жолда кездесетін қиындықтарды, оларды жеңудің жолдары мен нұсқаларын көрсету үшін ашады. Ол таным процесінің барлық сәйкессіздігі мен күрделілігін, кейде оның жолын көрсетуі керек. Бұл әдіс күрделі мәселелерді шешуде қолданылады. Бұл жағдайда мұғалімнің түсіндірмесі ғылыми білімнің үлгісі болып табылады. Проблемалық презентация ішінара іздеумен біріктіріледі.

Оқыту әдістері зерттеу мәселесін кешенді тәсіл негізінде жалғасады. Оқыту әдістерінің оқыту мақсаттарымен және білім беру мазмұнымен өзара байланысы туралы мәселе өзекті болып табылуда. Мектептегі оқыту әдістері тарих сабақтарында оқытылатын тарих ғылымының әдістеріне байланысты. Оқыту әдістері мен ғылыми таным әдістері өзара байланысты.

Сабақта басты рөл мұғалімнің сөзіне байланысты. Тарих пәнін оқытудың маңыздылығы көбінесе бұл сөздің қандай болатынына байланысты.

Әдістемеді "ауызша әдістер" деген ұғым бар. Оған ауызша баяндау, әңгімелесу ғана емес, сонымен қатар әртүрлі тарихи мәтіндерді: оқулықтарды, ғылыми әдебиеттерді, құжаттарды және т.б. оқу және талдау кіреді. Алайда, біздің ойымызша, бұл қате түсінік. Мұғалімнің сөзі оқушылардың ойларын оятып, оларды қарқынды ақыл-ой жұмысына бағыттауы қажет.

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАТИВТІК ТӘСІЛДІ ҚОЛДАНУ

Ақпараттандыру – бұл адам өмірінің барлық маңызды салаларында білімді сенімді қолдануға негізделген қоғам өміріндегі маңызды бағыт. Ақпараттандыру әлеуметтік өндіріс құрылымындағы түбегейлі өзгерістерге әкеледі: технологиялық процестердің сипаты тез өзгеріп отырады, білім мен дағдылар үнемі жаңарып отырады, жаңа технологиялар игеріліп, кәсіпорын маманының жалпы мәдени деңгейі артып келеді. Сондықтан қоғамды ақпараттандырудың басым бағыттарының бірі білім беруді ақпараттандыру процесі болып табылады. Бұл тақырыпты зерттеу біздің еліміздің кез-келген тарих пәнінің мұғалімі үшін өте маңызды, өйткені бұл біздің мұғалімдерімізге батыстық әріптестерден ақпараттық технологияларды қолдану саласында педагогикалық тәжірибе жинауға, оқытуда ақпараттық технологияларды қолдану принциптерін түсінуге көмектеседі, ең бастысы теориялық ақпаратты қолдануға болады. Біздің елде. Сондай-ақ Тарихты оқыту үдерісінде коммуникациялық технологияларды пайдаланудың қазақстандық және батыстық тәжірибесімен танысу арқылы АКТ-ның даму үрдістерін салыстыру және анықтау.

Тарих сабақтарында ақпараттандыруды қолданудың жағымды жақтары – оқушыларды мотивациялаудың жоғары деңгейі мен оқытудың қарқындылығы, сонымен қатар оқытуды дараландыру, бағалаудың объективтілігі, пән бойынша жұмысты тәуелсіз атқара білуі. Ақпараттық технологияларды енгізу проблемалары-бұл технологияның оқушылардың психологиялық және физикалық денсаулығына теріс әсері.

Тарих сабақтарында көрнекілікті қолдану мәселесі пәнді оқытуда тұрақты, оқушылар тарихты зерттеуде тек елестете алатын объектілермен айналысады. Бұл тақырыпқа деген қызығушылық және мектепке арналған көрнекі құралдар жиынтығын қалыптастыру ХХ ғасырдың екінші жартысынан бастап пайда болды және қолдау тапты. Бүгінгі таңда мектептерде бұрынғы сабақ беру әдістемесі толығымен жаңартылған.

Бүгінгі таңда баспагерлер көрнекі құралдар жиынтығын басып шығарудың мағынасын көрмейді, оларды тек оқулықтар мен оқу әдебиеттерінің сапасы мен сауаттылығына көңіл бөлу керектігін алға

тартуда.

Педагогикалық әдебиеттерді талдау негізінде біз АКТ қолданудың негізгі мақсаттарын бөліп көрсетеміз:

1) оқушылардың әмбебап оқу іс-әрекеттерін, білім алушылардың негізгі құзыреттілігін, сондай-ақ кез келген қызметті табысты орындаудың іргелі шарты ретінде жалпы түсінілетін оқу және кәсіби қызметке дайындығын қалыптастыру;

2) ақпараттық мәдениетті қалыптастыру-білімнің жоғары көрінісі ретінде түсінілетін және адамның жеке қасиеттері мен оның кәсіби құзыреттілігін қамтитын жалпы мәдениеттің құрамдас бөліктерінің бірі;

3) білім алушының тұлғасын дамыту (ойлау, коммуникативтік қабілеттерді дамытуды, күрделі жағдайларда оңтайлы шешім қабылдау білігін қалыптастыруды болжайтын), зерттеу қызметінің білігін дамыту;

4) білім алушыларды Ақпараттық технологиялар құралдарымен дербес оқу-танымдық қызметке дайындау;

5) акт артықшылықтарын іске асыру есебінен білімді, іскерлікті және дағдыларды меңгеру сапасын арттыру, танымдық қызметті жандандыру ынталарын пайдалану, ақпаратты өңдеудің заманауи құралдарын пайдалану арқылы пәнаралық байланыстарды тереңдету, соның салдарынан базалық оқу ақпаратын (МЕМТ когнитивті құрауышын) толық игеру;

6) оқыту тәсілдерін, тәсілдері мен қарқынын оқушылардың жеке мүмкіндіктерімен, олардың қабілеттерінің даму деңгейімен үйлестіруді көздейтін оқыту процесін дараландыру;

7) оқытушы мен білім алушылардың тұрақты диагностикалық фонын және жедел кері байланысын құру есебінен білім алушылардың оқу-танымдық қызметін жүйелі басқару;

8) аппараттық құралдардың, бағдарламалық жүйелердің жиынтығы ретінде бірыңғай білім беру ақпараттық ортасын, сондай-ақ қазіргі заманғы технологиялар негізінде іске асырылған мазмұнды толықтыруды құру;

9) ақпараттық сұраныстарды қамтамасыз етуге және білім алушылардың оқу қызметімен байланысты ақпараттық ағындарды ұйымдастыруға, сондай-ақ олардың қажетті жедел коммуникациясына арналған;

10) қазіргі заманғы қоғамды ақпараттандыруға негізделген

элеуметтік тапсырысты іске асыру – ақпараттық технологиялар саласында мамандар даярлау. [19]

Білім берудегі ақпараттық технологияларды қолдану, білім беру саласындағы жүйелі зерттеулер қырық жылдан астам уақыт бойы жүргізіліп келеді. Білім беру жүйесі оқу процесіне кең мақсаттағы бағдарламалық өнімдерге негізделген ақпараттық технологияларды енгізу үшін әрдайым ашық. оқу орындарында әртүрлі бағдарламалық кешендер сәтті қолданылады, салыстырмалы түрде қарағанда қол жетімді (мәтіндік және графикалық редакторлар, кестелермен жұмыс істеуге және компьютерлік презентацияларды дайындауға арналған құралдар) және күрделі, кейде жоғары мамандандырылған болып табылады(бағдарламалау және мәліметтер базасын басқару жүйелері, символдық математика және статистикалық өңдеу пакеттері). Сонымен бірге, бұл бағдарламалық жасақтама ешқашан мұғалімдердің барлық қажеттіліктерін қамтамасыз ете алмады. 60-шы жылдардан бастап АҚШ, Канада, Батыс Еуропа, Австралия, Жапония, Ресей және басқа да бірқатар елдердің ғылыми орталықтары мен оқу орындарында оқу процесінің әртүрлі аспектілерін қолдауға бағытталған білім беру қажеттіліктері үшін көптеген мамандандырылған компьютерлік жүйелер жасаланып шығарылды. Компьютерлік бағдарламаланған оқыту - бұл тиісті компьютерлік бағдарламаларды қолдана отырып, бағдарламаланған оқыту механизмін жүзеге асыруды қамтамасыз ететін технология . [20]

Ақпараттық технологиялар сабақтарында технологияларды қолдану тақырыбы бойынша көптеген ғылыми-зерттеу жұмыстары пайда болды. И. Г. Захарова өзінің "білім берудегі ақпараттық технологиялар" атты жұмысында ақпараттық технологияларды қолданудың жақсы жақтары деп, келесі көрсеткіштерді топтастырған:

1. Ақпараттық технологиялар оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастың тығыз болуына жақсы әсер етеді. Сабақтың шығармашылық процесі мен оның нәтижелерін электронды конференцияда көрсетілуі, электронды басылымда жариялануы, веб-сайтта орналастырылуы заман талабына сай қарастырылады. Әркім оларды интернетте немесе элеуметтік желі арқылы көре алады.

2. Ақпараттық технологиялар білім беру жүйесінің әлеуетін

бағдарламалық құралдармен, оқушылардың шығармашылығын қалыптастыру құралдарымен кеңейтеді. Бұл модельдеу бағдарламаларына іздеу, зияткерлік оқыту, сараптамалық жүйелер, іскери ойындарға арналған бағдарламалар жатады. Барлық электронды оқулықтар шығармашылық ойлауды қалыптастыруға баса назар аударады деп айта алмаймыз. Ол үшін оларда эвристикалық, шығармашылық сипаттағы жаттығулар, назар аударуды және ойлау функцияларын қажет ететін мәселелер, ойлауды қажет ететін басқа да коммуникациялық технологиялар оқушылардың шығармашылық белсенділігін бастайтын әдістерді жаңаша қолдануға мүмкіндік беретін оқулықтарда болады. Оқушылар виртуалды пікірталастарға бірнеше мектеп ішінде өткізіп ұйымдастыруға болады.

3. Білім беру ортасының жаңа мазмұны оқушының білімге қызығушылығын дамыту үшін өз мүмкіндіктерін ұсынады. Осындай себептердің бірі Internet желісінде, Интернет кітапханаларында, интерактивті базаларда, энциклопедияларда және т.б. қызығушылықты қанағаттандыру мүмкіндігі болып саналады. Интернет арқылы оқушы өз мәселелерін міндетті түрде тәлімгермен емес, өз бетінше шеше алатындай жағдайға жетеді, бірақ тіпті шетелдік мамандармен де оқушы мәселені чатта талқылауға болады. Әлемдік ақпараттық кеңістікке кіретін мектептегі білім беру жүйесіндегі ақпараттың әртүрлілігі мұғалімге оқушыларды мәселенің мәні туралы өз көзқарасына келтіруге мүмкіндік береді. Виртуалды зертханаларда оқу мүмкіндігі оқушылардың қызығушылығын қалыптастыруға, іздеу және зерттеу қызметіне деген қызығушылығын арттыруға көмектесіп көп көмегін тигізеді.

4. Веб-парақтарды қолдану оқушыларға шығармашылық шеберхананың есігін ашуға қосымша мүмкіндіктер береді. Әлемдік ақпараттық кеңістікке шығу ғылыми зерттеу орталықтары мен институттарының жұмысындағы сайттардың пайдалылығын көруге мүмкіндік бере отырып; электрондық ғылыми журналдар мен конференциялар материалдарында және т. б. Қолдана алады.

Ақпараттық технологияларды оқытуда әмбебап майл.ру, классрум, ютуб, гугл сайттарын қолдануға болады. Бұл материалдың көп мөлшерін жүйелі түрде сақтауға мүмкіндік береді.

Компьютерлік коммуникациялар, білім беру жүйесін қамтамасыз ету және кері байланыс жергілікті, аймақтық және басқа

компьютерлік желілерді пайдалану кезінде жоғарыда аталған барлық технологиялардың ажырамас бөлігі болып саналады. Компьютерлік коммуникациялар жеке оқу орнының, қаланың, аймақтың, елдің ақпараттық білім беру жүйесінің мүмкіндіктерін анықтайды. Кезкелген компьютерлік желіні жүзеге асыру ақпараттық білім беру ортасы аясында жүзеге асырылатындықтан, осы білім беру технологиясын аппараттық және бағдарламалық қолдауды қамтамасыз ететін құралдар оған орнатылған бағдарламасы бар жеке компьютермен ғана шектелмеуі керек. Іс жүзінде бәрі керісінше: Іто бағдарламалық құралдары және білім беру технологиялары ақпараттық білім беру ортасына - таратылған ақпараттық білім беру жүйесіне ішкі жүйе ретінде енгізілген.

оқу мақсатына арналған толыққанды бағдарламалық өнімдерді әзірлеу үлкен жұмысты қажет етеді, өйткені бұл үшін жоғары білікті мамандардың: психологтардың, пән мұғалімдерінің, компьютерлік дизайнерлердің, бағдарламашылардың бірлескен жұмысын қажет етеді. Көптеген ірі шетелдік фирмалар мен бірқатар отандық бағдарламалық жасақтама өндірушілері оқу орындарында компьютерлік оқыту жүйелерін құру жобаларын қаржыландырады және осы салада өз әзірлемелерін жүргізеді. АКТ-да қолданылатын бағдарламалық жасақтаманы бірнеше санатқа бөлуге болады:

- оқыту, бақылау және оқыту жүйелері;
- ақпаратты іздеу жүйелері;
- модельдеу бағдарламалары;
- микромирлер;
- танымдық сипаттағы құрал-саймандар;
- әмбебап сипаттағы құрал-саймандар;
- байланысты қамтамасыз етуші құралдар.

Жаңа ақпараттық технологиялардың ерекшелігі - олар мұғалімдер мен оқушыларға үлкен мүмкіндіктер ұсынады. Интернет сайттарды пайдалану тақырыпқа деген қызығушылықты арттырады. Мұғалімге қарапайым тақтаға жазғанға қарағанда тақтадағы сызбалармен жұмсалған жұмыс көп уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді. Жұмыс істеу үшін зерттелетін тақырыптың жоспарын, қажетті күндерді, терминдерді, схемаларды, сұрақтарды қамтитын файлдар алдын-ала дайындалып қолданылады. Кестелер монитор экрандарына бағытталған.

Тарих сабақтарындағы әр түрлі мәтіндік материалдар жиі

қолданылып отырады: құжаттардан, ғылыми еңбектерден үзінділер, саясаткерлердің, ойшылдардың тұжырымдары, қысқаша тұжырымдалған негізгі идеялар, қорытынды. Мұғалімдер оқушылардың алған бағаларын оқудың қажеті жоқ, тиісті файлды ашса жеткілікті. оқулықты, кітапты, тарихи дереккөзді, құжатты айналып өтудің қажеті жоқ. Мұғалім кез-келген материалды файлға енгізе алады және оны сабақта қолдана алады. оқушыларға тек қана мониторды қосып көргендерін оқу.

Ақпараттық технологиялар түрлері:

1. IT деректерді өңдеу.
2. оқу процесін басқару. Оның ішінде бақылау материалдары.
3. Сыныпты, деректер базасы бар тарих кабинетін, электрондық поштаны және т. б. автоматтандыру.

Қазіргі заманғы оқу сабағы - бұл оқытудың заманауи әдістер, сабақтарды ұйымдастырудың жаңа әдістер, олардың арасында техникалық құралдарымен маңызды рөл атқарады. Сыныптарды компьютерлендіру жүзеге асырылатындықтан, оқытудың тиімділігін арттыру жолдарын іздеу және іске асыру кезінде оқытушылардың барлығы дерлік деңгейлерде заманауи оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылатын ақпараттық технологияларға жүгінетін болады. Сабақтарда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) құралдарын қолдану оқушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыруға қызмет етеді, сонымен қатар сабақтың мақсаттарына жетуге және дидактикалық міндеттерін шешуге ықпал ететін құрал болып табылады. [22]

Тарих - бұл білім беру жүйесіндегі соңғы уақытта пәннің өзіне де, оны оқыту әдістемесіне де көзқарас тұрғысынан түбегейлі өзгерістерге ұшыраған жалғыз пән. Әр түрлі авторлардың жаңа оқулықтары мен бағдарламалары тақырыпты әр түрлі түсіндіреді, кейде оқулық оқушыға күрделі, түсініксіз тілде жазылады. Пәнді зерттеуге дәстүрлі көзқараспен ең алғаш есту қабілетімен сақталады, ал табиғи жағдайда қабылданатын ақпараттың 80% - ы көру қабілеті ұзақ уақытқа есте қалады және бұл материалды есте сақтауға және ассимиляциялауға жауап беретін есте сақтаудың маңызды түрі. Қолмен өңдеуді қиындататын ақпараттың үлкен көлемі (бір абзацта 10-20 бет мәтін болуы мүмкін), көрнекіліксіз оқулықтар (сызбалар, графиктер, иллюстрациялар және т.б. жоқ), тақырыпқа қызығушылықтың болмауы - мұның бәрі мұғалімді жаңа жұмыс

әдістерін іздеуге мәжбүр етеді және сабақта АКТ-ны қолдануға көмектеседі. оқу процесінде мультимедиялық технологияларды қолдану бұл мәселені ішінара шешуге ықпал етеді. Мультимедиа негізінде жасалған электронды оқулықтар есте сақтау мен қиялға қатты әсер ете отырып, есте сақтау процесін жеңілдетеді, сабақты қызықты және динамикалық етуге, оқушыны кез-келген тарихи дәуірдің жағдайына "батыруға", эмпатия, өткен туралы көлемді және жаңа идеялардың қалыптасуына ықпал етеді. [23]

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар: оқушыларды оқу процесіне тартуға, белсенді тұлғаларды пассивті тыңдаушылардан жасауға, тарихқа танымдық қызығушылықты ынталандыруға, оқу жұмысына проблемалық, шығармашылық, зерттеушілік сипат беруге, көбінесе тарих пәнінің мазмұндық жағын жаңартуға ықпал етуге, оқу процесін жекелендіруге және оқушылардың тәуелсіз қызметін дамытуға қабілетті оқушылар дайындайды. оқу процесінің қарқындылығы, психологиялық тетіктердің даму деңгейі (қиял, есте сақтау, назар) артады, ойлау процестері белсендіріледі.

Қоғамның қалыптасуы өмірдің барлық саласында жаңа ақпараттық технологияларды қолдану қажеттілігін тудырады. Біздің мектеп оқушыларға заманауи дағдыларды бермеу міндеті десек те болады, яғни бүгінгі мұғалім жұмыста компьютерді кеңінен қолдануы керек, ал мектептің басты міндеті - білімді, ойлы оқушылардың жаңа буынын дамыту. Тәжірибеде көрсеткендей, компьютерлер үлкен нәтиже береді, бірақ оларда жаңа технологияларды қолдануды қолдайды. Интегралды технологиясы - бұл компьютерлерсіз тарих пәнін оқыту мүмкін емес технология.

Әр оқушыға:

- 1) жеке жаттығулар;
- 2) жеке жұмыс қарқыны;
- 3) жұмысты орындаудағы оқушылардың тәуелсіздігі;
- 4) оқу процесін тұрақты бақылау және басқару;

Интегралдық технология - мұндай бағыттардың тұтастығы:

- I. дидактикалық бірліктерді ірілендіру;
- II. нәтижелерді жоспарлау;
- III. оқу үрдісінде психология әдістерін қолдануды арттыру ;
- IV. ақпараттандыру беріледі.

Компьютерлерді сабақ барысында қолдану оқушылардың

білімді игеруінде, тәуелсіз білім алу дағдыларын дамытуда жақсы нәтиже көрсетеді. Практикалық зерттеулер нәтижесі бойынша қазіргі заманғы технологиялармен айналысатын оқушылар өзін-өзі тәрбиелеудің жоғары деңгейін дамытады, олар ақпарат ағынында жақсы бағдарланған және т. б.

Кіріспедегі айтылған материалды қайта қарастырсақ. Мұғалім сабақ материалдарын зерттеуді жалғастыру үшін және сабақты бастау үшін қандай ақпарат қажет екенін анықтай алады, сабақ модулінде мұғалім негіз болып табылады. Жаңа білімді өзектендіру бұл дегеніміз оқушылар ойлауын дамыту үшін қажет. Бұл модульде интерактивті ақпараттық режим қажет болады. Модульге арналған форма-әңгіме болып саналады. Мұғалімнен оқушыларға таңдаған сұрақтары беріледі, оқушылар қажетті мәліметтерді есіне түсіріп сұрақтарға жауап береді.

Жаңа тақырыптарды зерттеу - бұл модуль үшін сіз дәріс таңдап алып, ал ол кеңейтілген дидактикалық бірлікті береді. [24]

Дәріс - пәнді ауызша баяндау және оқушылардың материалды жазып алуы, конспектілеу. Конспект түрлері аралас сипатқа ие. Бұл мұғалімнің проблеманы түсінуімен және оқушылардың қабілеттерімен анықталады.

Дәрісте компьютерлік презентация әдісі ретінде қолдануға болады, ол қысқа мерзімде үлкен көлемді материалды ұсынуға және уақытты сақтауға мүмкіндік береді. Қазіргі заманғы Power Point бағдарламасы зерттелетін объектіге назар аудара отырып, көрнекі және керекті ақпараттармен толтыруға мүмкіндік береді. Презентация сілтемелер арқылы онлайн мәліметтерге бағыт беруі де мүмкін, бұл мұғалімнің өз қалауы.

Жаңа ақпараттық технологиялар оқушыға өзін-өзі көрсету, жақсы жетілу үшін, кең ауқымды ойлана білу үшін керемет мүмкіндік жасайды. Сонымен қатар, олардың жұмысының жемістері қол жетімді және сұранысқа ие болуы мүмкін. Бұл да өте маңызды. Қорытындылай келе, Интернет пен жоғары технологиялар білім беру жүйесінің басты мақсатына айналмауы керек екенін атап өткіміз келеді. Оларды тек сабақ беру барысындағы қосымша құрал ретінде қарастыра аламыз.

ТАРИХ САБАҒЫН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕМЕЛЕРДІ ПАЙДАЛАНУ

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделгенін айқын байқаймыз. Бұл міндеттерді шешу үшін әрбір оқу орындарының ұжымы, әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды.

Бүгінгі күні республикамызда білім беру жүйесінің түбегейлі жаңа өзгеріске ұшырауы анықталғаны баршамызға аян. Оның негізгі факторы жаһандану үрдісіндегі білім беру саласында жаңа моделдердің дүниеге келуі, білім беру үрдісінің ақпараттандырылуы болып табылады. Прогрессивті концепциялардың пайда болуы, білім беру үрдісінде алға шыққан мемлекеттердің тәжірибесімен танысу және соның нәтижесінде ұлттық білім беру моделін құрастыру бүгінгі күні өте өзекті мәселе болып табылады, өйткені нарықтық экономикаға негізделген мемлекетіміздің келешегіне мамандар қажеттігінен туындайды. Ақпараттық және педагогикалық технологиялар негізінде мұғалімнің рөлін түбегейлі өзгертуге мүмкіндік туды, мұғалім тек қана білімді алып жүруші ғана емес, сонымен қатар оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі және бағыт бағдар берушісі болып анықталды. Осыған орай сабақ беру үрдісінде қазіргі уақыттағы, яғни инновациялық әдістерді оқытудың интерактивті оқыту моделі болып табылады. [25]

Жаңа технологиялардың басты міндеті оқушының оқу-танымдық әрекетін жандандыра отырып, алға қойған мақсатқа толықтай жету болып табылса, педагогикалық технология кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып есептеледі. Оқытудың жаңа технологияларын меңгеру мұғалімнен орасан зор іскерлік пен шығармашылыққа негізделген ізденістерді қажет етеді. Осындай

мақсат көздеген жүйелі ізденістер мұғалімнің жаңа технологияны меңгеріп, инновациялық жетілуіне әкеледі.

Замануи инновациялық оқыту әдістерін пайдалану, ең алдымен заман талабына сай. Бәсекеге қаблетті, білімді, саналы ұрпақ тәрбиелеу үшін бүгінгі күні, ұстаздар тынбай еңбек ету маңызды болып есептеледі.

Тарих пәні сабағында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыруды көздейді. Қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. оқушылардың ақпараттық құзырлығы мен мәдениетін қалыптастыру қазіргі таңда үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі ең көкейкесті мәселелердің біріне айналып отыр.

Диплом жұмысының жеке зерттеу бөліміне оқытудың инновациялық түрлерінің ең кең тараған түрі ақпараттық коммуникативті технологиясын таңдадық. Өйткені, 2020 жылдағы әлемдік пандемия кесірінен, барлық білім алушылар қашықтан оқуға мәжбүр болды. Яғни, ең алдымен ондай білім беру мүмкіндіктерін арттырып, барлық білім алушыларды қажетті материалмен жабдықтау басты назарда болды. Бұл дегеніміз аумалы төкпелі заманда білім берудің қай формасы болмасын ұстаз, мектеп басшылығы юарлық жағдайға дайын болу керек екенін аңғартты. Осы орайда, диплом жұмысы үшін ең алдымен оқудың кез-келген формасына да сай келетін әдісті қолдануды өзекті әрі уақытылы көтерілген мәселе деп отырмыз.

Сауатты, әрі сапалы жасалған презентациялық жұмыста сын тұрғысынан ойлау, яғни оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы – оқушының мұғаліммен, достарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тындауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып қиындықты жеңуге көмектеседі. Мысалы: Керей мен Жәнібек негізін қалаған Қазақ хандығы мен қазіргі Қазақстан Республикасына тән ортақ қасиеттер мен айырмашылықтарын көрсетеді.

Деңгейлеп-саралап оқыту оқытудың әдіс-тәсілдері арқылы оқушылар төменгі деңгейлік тапсырмалар бойынша өз бетімен жұмыс істеуге бейімделіп, берілген материалды дұрыс түсініп, ойын қорытындылайды. Ортаңғы деңгейлік тапсырма бойынша оқушы

теориялық негізде алған білімін тәжірибе жүзінде іске асырады, тақырып бойынша өз ойын қорытып, өткен тақырып материалдарымен салыстырады, өз бетімен жұмыс істеуге талпынады. Жоғары деңгейлік тапсырма оқушының іс-әрекеті арқылы жүзеге асады, ойлау, іздену, шығармашылықпен жұмыс істеу қабілеті дами түседі, сөздік қоры молайып, сауаттылығы артады, ойын жүйелі, дұрыс жеткізуге тырысып, құбылыстарды өз ойынша жеткізуге қабілеттері ашылып, өзіндік ой-пікір қалыптасады, жаңа білім игеріледі, тың мәселелер шешіледі.

Сабақ өту барысында, сабақты ұйымдастыру тек ұстаздың жоғары біліктілігіне негізделеді. Сондықтан заманауи цифрлы білім беру ресурстарын да тиімді пайдалана білу керек.

Презентация дайындаумен қатар, сабақ өту әдістемесіне де үлкен көңіл бөлінеде, яғни қажетті ақпаратты оқушыға сауатты, қызықты әрі сіңімді етіп жеткізе білу керек. Бұл ретте, сабақты интерактивті әдіспен өткізудің тиімді екені сөзсіз. Өйткені оқушы өзі белсене қатысып, мұғаліммен бар білімімен бөлісіп отыруы сабақтың қызықты әрі танымды болатынын әлдеқайда дәлелдеген. оқушылардың танымдық қызығушылығын, белсенділігін арттыру үшін сабақта пайдаланып жүрген әдіс-тәсілдерден мысалдар сын тұрғысынан дамыту, бірлескен оқу, пікірталас, семинар, сынақ, жарыс, өзіндік жұмыс, мәнерлеп оқыту т.б. тәсілдер. Сурет-иллюстрациялар бойынша әңгіме құрастыру, тірек сигналдар, тірек-сызбалар, кластерлер, хронологиялық таблицалар құрастыру, тірек-конспектілер, Венн диаграммасы арқылы жұмыс істеу әдістері де қолданылады. Тағы бір ерекшелік, күнделікті сабақпен салыстырғанда қайталау сабақтарында оқушылардың өз беттерінше ойланып жұмыс істеуіне едәуір мүмкіндік туады. оқушы сабақ барысында, тарихи оқиғалар мен құбылыстарды өз бетінше талдайды, салыстырады, қорытынды жасайды, баға береді.

Міне, осы тәрізді әдіс-тәсілдерді білім сапасын арттыру мақсатында түрлендіре отырып қолданған абзал. Бұл жұмыстар оқушылармен тығыз байланыста болуға, оқушы бойындағы табиғи мүмкіндіктерді ашуға, оқушының танымдық іс-әрекеттерін қалыптастыруға, оқушы тарапынан белсенділік танытып, дербестік көрсетуіне, өзіне деген сенімділігін қалыптастыруға көмектеседі. оқушылардың алған білімдерін кеңейтіп, логикалық ойлау жүйесін дамытып, тиянақты білім алуына жол ашады. Сабақта оқушының

жеткен жетістігін баса көрсетіп, оның пәнге деген қызығушылығын арттырып отырамын. оқушыларды өз бетімен ізденіп жұмыс істеуге баули отырып, шығармашылық қабілеттерін шыңдаймын. Бірақ шамадан тыс тапсырмалар беруден сақтану керек, ең басты оқиғалар мен фактілерді ғана білуі керектігін ескеріп, нақты тапсырмалар берген жөн.

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА БАҒАЛАУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Тарих пәнін қазіргі ұрпақтың санасына сіңіріп, талапқа сай жаңа инновациялық әдіс-тәсілдер арқылы оқыту әрбір ұстаздың борышы деп білеміз. Қазіргі кездегі оқу орындарындағы тарих пәнін оқытудың негізгі мәселелерінің бірі жастардың білімді өз бетінше игеруі болып табылады. Соған сәйкес оқытушының басты міндеті – білімнің жаңа мазмұнынан туындайтын дәрістің маңызды ерекшеліктерін анықтап дәрістің үлгісін құру және пәнді жетілдірудің жолдарын тауып, оның сапасын арттыру. Ол үшін тыңдаушылардың әрқайсысы тарихи оқиғаларға ғылыми тұрғыдан баға беріп, олардың сабақтастық байланысын түсінуіне жағдай жасалу қажет.

Жастарға инновациялық өркениет пен жаһандану үрдісінің талабына сай білім беру, сол ағымда тәрбиелеу-республикамыздың жоғарғы оқу жүйесіндегі ең өзекті міндеттеріне айналуға. Ол жастар ортасындағы ұлттық сананың қалыптасу үрдісінің ерекшеліктерін анықтауға септігін тигізері анық. Қазақстанның қазіргі халықаралық жағдайы, оның дүниежүзілік қауымдастықтағы белгілі мемлекеттердің қатарына қосылуы, дүние жүзінің көптеген елдерімен түрлі салада байланыс жасауы да оның әрбір азаматына өз елінің тарихын жақсы білуді қажет етеді. Жастар белсенділігінің қалыптасуының әлеуметтік-мәдени алғышарттары мен жастар саясаты және оның мәдени бетбұрыстары жайлы айта келе, қазіргі кездегі жастардың белсенділігінің әлеуметтік-мәдени құндылықтық негіздеріне тұжырымдама жасаймыз. Қазіргі жастардың құндылықтық бағдары Қазақстан Республикасының әлеуметтік және мәдени

саясатындағы маңызды тақырыптарының біріне айналып отыр. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев өзінің «Тәуелсіздігіміздің бес жылы» деген еңбегінде кеңестік дәуірдегі жағдайды баяндай келе, халықтың қазіргі кездегі рухани-құндылықтық дағдарысына ұшырағандығын айтады [3.144-145бб]. Ал қоғамдық қарым-қатынастардың, ұлттық мәдениеттің бағыт-бағдары үшін Қазақстан жастарының әлеуметтік-құндылықтық түсінігін қалыптастырудың орны ерекше. Осыған орай, біздің де алға қойып отырған мақсатымыз осы үрдіске аз да болса өз үлесімізді қосу, азаматтық міндетті атқару, қоғам алдындағы жауапкершілігімізді орындау.

Тарих пәнін оқыту, ұлттық идеологиямен сусынданған азаматтар тәрбиелеу, ашық қоғам орнатуға атсалысатын патриот болуға ықпал ету үшін қаншама шығармашылық ізденіс қажет.

Отанын шексіз сүйетін, білімді, іскер, адамгершілігі мол, мәдениеті жан-жақты жетілген тұлғаны дайындау үшін үлкен жауапкершілік жүктеліп отыр.

Қазақстан тарихын оқытудағы жаңа міндеттер белгіленуі қажет деп ойлаймын. Ол үшін біріншай Қазақстан тарихы пәнінің бағдарламасы жасалып бекітілуі керек. Және де лайықты білім беру үшін ең алғаш ол сапалы оқулықтар қорымен қамтамасыз ету және білім дәрежесін көтеріп отыратын педогогикалық инновация қажет. Сонымен бірге сабақтың түрі жаңа заман талабына сай өзгеріп жаңартып инновациялық әдісте бір пән де бірнеше әдіс-тәсілдерді ұштастыра қолданып дәрісті мәнді де, қызықты өткізу арқылы болашақ ұрпаққа әсері мол ерекше тәжірибе жинақтауына үлкен мүмкіндіктер болар еді. Инновациялық әдісті ұтымды қолдана білу тек дәрістің ғана емес, тұтастай пәннің сапасын, маңызын, ғылым саласы ретіндегі мәнін арттыруға ықпал ететіні сөзсіз. Қазіргі кездегі компьютер заманының дамыған уақытында интернет жүйесі және электронды пошта арқылы әлемдегі қоры бай кітапханаларға қол жеткізіп керекті материалдарды алып пайдалануға үлкен жағдайлар туып отыр. Бұл ретте мәселен дәрісті оқыту барысында тыңдаушыларды дәрістен тыс уақыттарда компьютер-проектордың көмегімен тарихи фильмдерден үзінділер көрсету арқылы талқылау, теориялық

жағын практикалық сабақтар арқылы шыңдау ол мұражайларға апару, дөңгелек үстелдер немесе басқа да пікірталас жиындарын басқара алатындай дәрежеге жетуге бейімдеу, түрлі ортада, конференцияларда пікірлерін сауатты түрде ауызша және жазбаша білдіре алуға үйретумен қатар тыңдаушының өзінің ізденуі бойынша тест құрастыру арқылы баланың қабілетін шыңдап отыру керек, сонымен бірге қоршаған орта, қоғам және экономикалық мәселелерді сауатты жеткізе білу секілді инновациялық әдістерді өзге тілді аудиторияларда қолдану мақсатында уақытты үнемді әрі орынды жұмсау арқылы пәнге деген қызығушылығын арттыруға болады.

Осы жағдайлар Қазақстан тарихын алдымен мектепте, сондай-ақ мамандық беретін барлық басқа да оқу орындарында оқытудың ғылыми-әдістемелік жағынан мүлде жаңа деңгейге көтеру зор маңызға ие болып отыр. Осындай жаңа инновациялық технологиялардың мақсаты мен тиімділігін саралайтын болсақ: шығармашылықпен жұмыс істей алатын және оқытудың жаңа технологиясын пайдалана отырып демократиялық білім беру; білім берудің ұлттық үлгісін қалыптастыру; білім сапасын көтеру; өзін-өзі бағалай білуі және өзгелердің ой-пікірімен санасуға, құрметтеуге баулу; білімді бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеп қалыптастыру екендігін анықтайды.

Өткен тарихымызды оқып білмеген ұрпақтың болашағы да бұлыңғыр болатыны баршаға аян. Осыдан да болар жастармен жас ұстаздарға тарих пәнін оқытуда тарихты оқыту пәнінің пәндік мақсат-міндеті мен пән ретіндегі даму кезеңдерімен, сол кезеңдердегі еліміздің өткен тарихын оқытудағы ақтандақтарын әдейі бұрмалап саясаттандырылған кезеңдердің ара жігін ажырата білу, келешек жас маман оқытушы қауым үшін маңызды мәселе болып қалмақ. Осы жағдайлар мамандық беретін әр пәнді оқыту мақсатында пайдаланылса оқытудың ғылыми-әдістемелік жағынан жаңа деңгейге сапасын көтерудің маңызы зор болар еді. Өйткені, Отан тарихы – оны оқыту әдістемесі-бүкіл жастарға білікті маман болып қалыптасуымен қатар патриоттық тәрбие берудің негізі екені анық.

Тарихты бүгінгі заманның талабына сай оқытудағы басты

талап дүние жүзілік дамудағы адамзаттың орны, ол жасаған әлемдік құндылықтардан хабардар, жан-жақты жетілген, өз тарихының өткеніне көз жүгіртетін, қоғамның даму үрдісіне өзінше баға бере алатын, белсенді ұлтжанды, патриот азаматты қалыптастыру болып табылады.

Бүгінгі күнгі мұғалімдердің алдында тұрған басты міндет – оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттыра білу, сол арқылы әр тақырыпты олардың санасына жеткізе түсіндіру.

Әр сабақ – адам бойындағы асқақ арман, берік сенім, әсемдік пен сұлулыққа құштарлық тәрізді ең мөлдір сезімдер мен кісілік қасиеттер туралы сырласу сабағы десек, тарих, қоғамтану, құқық пәндеріі арқылы оқушылардың рухани дүниесі байиды, өмірге деген дұрыс көзқарасы қалыптасады. Бұл – заман талабы. Өйткені, бүгінгі таңда білім берудің озық технологияларын меңгермейінше, сауатты әрі жан-жақты болу мүмкін емес. Ал тарихты оқыту және оны өзара қоғамтану пәнаралық байланыста және үнемі қозғалыста болатын құрауыштардың басын біріктіретін өте күрделі процесс. Ол оқыту мақсаты – оның мазмұны – білім беру және оны игеруге басшылық жасау – оқушылардың оқу әрекеті – оқыту нәтежиесі деген тізбекті құрайды.

Мұғалім өз пәнін қаншалықты жетік білгенімен оқушылардың қызығушылығын оятып, шығармашылық әрекетін ұйымдастыра алмаса, айтарлықтай табысқа жете алмайды.

Сондықтан қазіргі таңда тарих пен қатар оқушыларға өздерінің құқықтарын ескере оқытудың мақсаттарын айқындау.

Соған сәйкес мынадай міндеттерді атауға болады.

- ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды құрметтейтін, табиғаттың мәдениеттің және қоршаған ортаның байланыстарын қорғау қажеттілігін сезіне білетін отансүйгіш азамат тәрбиелеу;

- оқушыларды қоғам мен адамзаттың ежелгісімен, бүгінгімен таныстырып, оларды өткен бабалардың әлеуметтік, адамгершілік тәлім-тәрбиесін ұғынуға бейімдеу;

- қазіргі қоғамға кіріккен және жетілдіруге ұмтылатын тұлға қалыптастыру;

- тұлғаны ұлттық және әлемдік мәдениетке кіріктіруге бейімдеу;

- тарихи білімдер мен әдістерді қолданып, қоғамдық ойдағы жаңа мағлұматтарды өз позициясы тұрғысынан сын көзімен бағалап, талдай алу дағдысын қалыптастыру. Мектепте тарихты оқытудың мазмұны тарих ғылымының дамуы барысында өзгеріп отырады. Әдістеме отандық және жалпы тарихтың негізгі оқиғалары, фактілері мен құбылыстарын таңдауға; теориялық жинақтау мен анықтамалар қалыптастыруға көмектеседі.

Бұл мәселені алудағы оқытудың жаңаша әдіс-тәсілдерін қолдану арқылы баланың кішкентай кезінен дүниеге өзіндік ойлау көзқарасын қалыптасуын дамыту.

Тарих пәні мұғалімдерінің міндеті – мәдениетті түрде білімді, іскер, жеке тұлғаны дамыту, ұлтымыздың рухын көтеру, осы мақсатқа жететіндей тиімді жол іздеу.

Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты бағдарламасын іске асыруға белсене қатысатындар, кең байтақ Қазақстанның байлығына ие болатындар, сол байлықты өз иелігіне жұмсайтындар, сөз жоқ, қазіргі мектеп қабырғасында жүрген біздің оқушыларымыз екеніне ешкім күмән келтіре алмайды. Менің де мұғалім ретінде алдымызға қойған мақсатымыз – оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие мен білім берумен қатар олардың қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру оқушының қызығуын, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға, өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет-ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы.

ТАРИХ ПӘНІН МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тарихи үдерісті мектепте оқытудың түрі, тәсілі, құралдары ғылыми зерттеу тәсілдерінен өзгеше, алайда, жоғарғы сыныпта пайдаланылатын саналуан «зерттеу» тәсілдері жасөспірімдердің ғылыми зерттеу жұмысының алғашқы үлгілерімен танысуға мүмкіндік жасайды.

Егер тарих ғылымы тарих сабағының пәні ретіндегі мазмұнын анықтаса, педагогика ғылымы берілген тарихи білімдердің абстракциялану көлемі мен деңгейін айқындап берді. Сондықтан, тарихты оқытуда табысқа жету үшін сабақ беру іс-тәжірибесінде, нені және қалай оқыту керек деген проблеманы шешуде, әдістемелік зерттеулерде педагогиканың жетістіктерін ескеріп отыру керек.

Тарихты оқыту әдістемесі психологиямен де тығыз байланысты. Психология курсынан бізге оқушылардың танымдық қызметін ұйымдастырған кезде мұғалім нақты фактілерді талдай отырып, жалпылау және түсінік қалыптастыруға өтетіні белгілі. Бұл индуктивті әдіс деп аталады. Сонымен қоса, қазіргі заманғы психология балалардың тарихи материалмен мектептен тыс жерлерде де танысатынын ескертеді. Сондықтан, танымды ұйымдастыру дедукциялық әдіс, яғни, оқушыларды алдымен теориялық ережелермен таныстырып, соңынан барып фактілермен таныстыру арқылы да жүзеге асырылады. Сондай-ақ, оқушылардың танымында сезімдік және рационалдық қызметтерін ұйымдастыру қажет екендігін ескертеді, оқытудың көрнекілігін және оқушылардың белсенді ойлау қызметін талап етеді.

Тарихты мектепте оқытудың әдістемесінің міндеттері оның мазмұны мен педагогикалық ғылымдар жүйесіндегі орнына байланысты болады. Әдістеме мұғалімдерді тиімді тарихи білім беруге қажет оқытудың мазмұнымен және педагогикалық құралдармен, біліммен және іскерліктермен қаруландырады.

Мектепте тарихи білім берудің құрылымы мен мазмұнының

проблемасы арасында факті мен теориялық тұжырымның арақатынасы, оқушы санасында тарихи түсінік және қоғамдық даму заңдарын түсінуді қалыптастыру, тарихи үдерістер мағынасын ашу маңызды орын алады.

Әдістеменің маңызды міндетінің бірі – оқушылардың ойлауын дамыту. оқушылардың тарихи ойлауын дамыту, олардың ойлау тәуелсіздігін қалыптастыру міндеттері өздеріне сәйкес әдістер және оқу құралдарын қажет етеді.

Тарих курсына концентрациялық түрде адамзаттық өндірістік, әлеуметтік-саяси және адамгершілік тәжірибесі көрсетілген. Оқытудың әдістемесінің өзекті міндетінің бірі – тарихтың мектеп курсының тәрбиелік мүмкіндігін ашу, тарих сабақтарында тәрбиелеудің міндетті тиімді шешудің жолдарын анықтау. Сөйтіп, тарихты оқыту барысында тәрбие беру, білім беру, дамыту мақсаттарын біріктіре жүзеге асыру.

Тарихты оқыту әдістемесі оқушыларға жаңа материалды меңгеру кезінде өздерінің бұрын алған білімдерін неғұрлым толық пайдалануға мүмкіндік беретін жолдарды іздестіреді, сондықтан, әр тақырып беретін білімнің өзектілігін іздестіру барысында курсшілік және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру проблемасы пайда болады.

Әдістеме мектеп тәжірибесін зерттеуге негізделеді. Әдістемелік зерттеулер бақылау және тәжірибе қою тәсілдері арқылы жүзеге асырылады.

Бірінші жағдайда зерттеуші оқыту үдерісіне ықпал етпейді, керісінше тарихты оқыту іс-тәжірибесіндегі жетістіктер мен кемшіліктер туралы білім жинақтайды. Оқыту іс-тәжірибесін талдау мынадай бөліктерден құралады:

Педагогикалық басылымдарда жарық көрген іс-тәжірибелерді оқып-зерттеу;

Оқыту нәтижелерін көрсететін құжаттарды, мұғалімдер баяндамасы, мәлімдемелері, оқушылардың жазба жұмыстары, сабақ конспектілері мен оны талдау хаттамаларын және анкеталарды оқып-зерттеу;

Оқыту барысын тікелей бақылау (сабаққа қатысу, мақсат,

мазмұн, оқытуды ұйымдастыруды және басқаларын анықтау).

Тарихты оқытудың педагогикалық іс-тәжірибесін талдау әдістемелік зерттеуге материал береді.

Тәжірибе қоя отырып зерттеу кезінде тәжірибені жасаушы арнайы, белгілі-бір мақсатты көздеп оқыту үдерісіне кіріседі және зерттеу мақсатына орай оқу үдерісін қайта құрады, оның мазмұнына, құралдарына, оқыту тәсілдеріне жаңа өзгерістер енгізеді. Алайда, оқытудың үдерісінің кез-келген өзгертілуі барысында оның жалпы заңдылықтары әрқашан есте болуы тиіс.

Жалпы тарихи және әлеуметтік түсініктер жүйесін меңгеру оқушыларды тарихи даму заңдылықтарын түсінуге алып келеді. Тарихи даму заңдылығын ашу дегеніміз – тарихи құбылыстар мен процесстер арасындағы объективті, ішкі, маңызды, үнемі қайталанып отыратын байланыстырды анықтау деген сөз.

Бұл байланыстарды анықтау үшін оқушы фактылық білімнің үлкен қорын меңгеруі керек. Сондықтан, тарихи даму заңдылықтарын түсінуді қалыптастыру ұзақ та күрделі болып келеді.

Тарихи үдерістің заңдылығын меңгеру үшін тарихи құбылыстардың арасындағы белгілі-бір байланыстар тобын анықтай алу керек. Оның алғашқысы – себеп-салдарлық байланыстар. Оны саналы түрде меңгеру үшін байланысқа түсуші әрбір түсінік пен құбылыс туралы және олардың байланысының себебі мен салдары, яғни нәтижесі туралы толық білім оқушы санасынан орын алуы тиіс.

Мысалы, мемлекеттің пайда болуын түсіндіре отырып мұғалім өзара байланысты образды фактілердің тізбегін құрайды. Яғни, еңбек құралының жетілуі, еңбек өнімділігінің артуы, артық өнімнің және бір адамның екінші адамды қанауының мүмкіндігінің, қарама-қарсы таптардың, мемлекеттің пайда болуы. Осы тақырыпқа байланысты кесте мектеп оқулығында бар, бірақ соның аппликациялық түрін сабақ үстінде оқушылардың көзалдында біртіндеп құру маңызды.

Мұғалім түсіндіруін тыңдап және көрнекі образдарды көре отырып, олар заңдылық тізбесінің әрбір бөлігінің кезектілігін тереңірек түсетін болады. Ең алғаш рет бұл схема Ежелгі Египет тарихы материалын меңгеру кезінде түсіндіріледі. Дәл осы тізбе Қосөзен және Грекия мемлекеттерінің пайда болуын түсіндірген кезде де пайдаланылады. оқушылар бұл тізбені өзбеттерінше құрастыра бастаған кезде мұғалім тапсырманы күрделілендіреді. Индия мен Қытайдағы мемлекеттердің пайда болуын қарастыру кезінде (оқу жылының соңы, оқушылар нақты фактілік материалдың үлкен қорын жинақтаған, кесте тізбесінің кезектілігін меңгерген кез) мұғалім тізбе байланыстарының алғашқы және соңғы нүктелерін ғана көрсетеді де, қарастырылатын елдің нақты материалының негізінде еңбек құралының жетілуі мен мемлекеттің пайда болуы тізбесін оқушылардың өздерінің толық құрастыруын талап етеді.

Байланыстардың екінші тобы – аймақтық байланыстар. Мысалы, ежелгі дүние мемлекеттеріндегі табиғат жағдайы мен шаруашылық түрлері арасындағы байланыстар, адамзат қоғамының белгілі-бір бағытта дамуына оның географиялық жағдайының ықпалы және т.б. Тарихпен таныса отырып, оқушылар қоғам өміріне табиғат жағдайлары бірқатар ықпал етеді; ежелгі заманда адам табиғатқа тәуелді болады; табиғатты толық меңгергеннен кейін адам оны қорғай бастады деген қорытындыларға келеді. Жоғарғы сыныптарда экологиялық мәселелерге үлкен көңіл бөліне бастайды.

Байланыстардың үшінші тобы – мерзімдік байланыстар, яғни, белгілі-бір кезең ішінде болған оқиғалар мен құбылыстардың реттілігі мен бірмерзімділігін анықтау. Мысалы, феодалдық қоғамның дамуының белгілі-бір кезінде феодалдық бытыраңқылықтың пайда болуы мен орталықтандырылған мемлекеттердің қалыптасуы ортағасырлық мемлекеттерде ғана жүзеге асып отырды.

Заңдылық – көптеген заңдардың қызметінің нәтижесі. Сондықтан, оқушыларға заңдылық түсінігін айтпас бұрын, оларды «заң» түсінігімен таныстырған жөн. Бұл үшін жоғарғы сынып оқушыларын «қоғамдық даму заңдылығы» түсінігімен

таныстырамыз.

«Қоғамдық даму заңдылығы» түсінігі – білім қалыптастырудың барлық жүйесіндегі әрі маңызды, әрі өте күрделі кезең. Алдымен заңның белгілерін атап шығып, осыдан соң оларды түсіндеру қажет. Заң дегеніміз, объективті түрде құбылыстардың арасындағы олардың мағынасын көрсететін жалпыға бірдей, тұрақты байланыс. оқушылар төменгі сыныптан бастап «Қандай ортақ белгісі бар?» деген сұраққа жауап бере бастайды. Заң туралы білім нақты тарихи материал, түсініктер жүйесі және теориялық тұжырымдау кезінде қалыптасады. Қоғамдық дамудың заңдылықтарын түсінуді қалыптастыру тарихи білім жүйесін толық меңгеру негізінде жүзеге асырылады. Фактілер жүйесін меңгерген оқушы оларды бір-бірімен салыстыра отырып, белгілі-бір құбылыстардың белгілі-бір дәуірде болмай қоймайтындығына көз жеткізеді.

оқушылар тарихи материалды меңгергеннен кейін ғана жалпылаушы қорытындылар жасай алады. оқушыларды оқиғаның басты және қосалқы себептерін анықтауға, себеп пен түрткіні, себеп пен қажетті тарихи алғышарттарды өзара ажырата алуға үйрету қажет. Бұл әрине, 6 сыныптан басталады. Сабақта үнемі «Неге?» деген сұрақ қойылып, қарастырылатын барлық оқиғаның болу себебіне үнемі назар аударып отыру қажет. Ол оқушының ойын оятып, құбылыстың байланысын көруге, тарихи заңдылықты анықтай алуға үйрететін жаттығу болып табылады. Жоғарғы сыныпта жұмыс күрделіленеді, назар себеп-салдарлық және заңдылықтық байланыстардың арақатынасына аударылады.

Заңдылықтарды қалыптастыру оқушылардың белгілі-бір интеллектуалдық іскерліктерді білуін қажет етеді (мысалы, жалпылау және абстракциялау). Сондықтан, оқушылардың тарихи заңдылықтарды түсіну қабілетін көтеру үшін олардың жалпы ойлау қабілетін дамыту да қоса-қабат жүргізілу қажет. Ол әртүрлі әдіс-тәсілдер көмегімен жүзеге асады. Соның біреуі – салыстыру әдісі. Салыстыру барысында құбылыстар мен үдерістердің (процесс) жалпы белгілері мен ерекшеліктері, олардың даму идеясының өзі анықталады.

Салыстыруға үйрету міндетті түрде төменгі сыныптардан бастап, жоғары сыныптарға қарай бірте-бірте күрделілене береді. Алғашқы кезде оқушылар құбылыстардың тек ортақ белгілерін, немесе айырмашылықтарын ғана іздеп табады, ал салыстыру үшін оларға тарихи құбылыстардың аз ғана белгілері беріледі. Бірте-бірте ұқсастықтары мен айырмашылықтары бір мерзімде табылуы тиіс нысандардың саны көбейе береді, ал салыстыру неғұрлым абстрактылы түрде жүргізіледі.

Тарихты тану үдерісі фактіні меңгеруден басталады. Тарихи фактінің ерекшелігі – оның қайталанбайтындығында, оны бақылаудың мүмкін еместігінде. Сондықтан, қандай да болмасын тарихи факт туралы оқушының түсінігін қалыптастыру үшін оқушының қазіргі замандағы заттар мен құбылыстар туралы білімімен байланыстыру қажет. Мысалы, Фарос маягының әлемнің 7 кереметінің бірі екендігін түсіну үшін оқушының бәрінен бұрын қазіргі заманғы маяктар туралы түсінігі болуы керек (оның үлкендігі, неден жасалғандығы, не үшін жасалғандығы және т.б.). Бірақ, жекелеген фактіні білуі – оқушының тарихты меңгергендігін көрсетпейді. Өзара байланысы жоқ фактілердің қарапайым тізбегі тарихи материалды саналы түрде меңгеруді мүмкін ете алмайды. Сондықтан, тарихты оқыту үдерісінде фактілер өткен өмірде болған маңызды байланыстар мен өмір заңдылықтарын меңгеру үшін, өзара салыстыру үшін қажет. Тарихи фактілер өте көп. Тарихты оқыту үдерісін ұтымды жүргізу үшін, оларды дұрыс топтастыра алу қажет.

Тарихи фактілер екі сипатта болуы мүмкін:

* Біріншіден, бұл тарихта бір ғана рет, белгілі-бір жағдайларда ғана, тек белгілі бір адамдар ғана қатысқан, мерзім мен кеңістік ішінде қатаң шоғырланған жекелеген оқиғаларды көрсететін фактілер. Олар қайталанбайды. Мысалы, Мұз қырғыны – бұл жеке тарихи оқиға. Ол Чуд көлінде 1242 жылдың 5 сәуірінде болды. Онда А.Невскийдің әскері мен немістің «төбат-рыцарьлары» қатысты. Ресейдегі крепостнойлық құқықтың жойылуы да жеке оқиға. Ол Ресейде 1861 жылдың 19

ақпанында болды. Оны жоғарыдан жасалып, шаруалардың өте үлкен наразылығын туындатты.

Екіншіден, белгілі бір тұтас тарихи кезең мен дәуірге тән, олардың сипатты белгісін көрсететін тарихи құбылыстар да болуы мүмкін. Мысалы, барщина мен оброк – феодалдық құрылыс кезіндегі шаруалардың атқарған міндеттіліктері. Бұл фактілерді меңгерген кезде оны француз шаруасының, ағылшын шаруасының немесе орыс шаруасының атқарғанын білу маңызды емес, барщина мен оброкты басқа тарихи құбылыстардан ерекшелеп тұрған сипатын білу маңызды.

Мұндай фактіні біз тарихи құбылыстар қатарына жатқызамыз. Басқа мысал: өндірістік төңкеріс – бұл қол еңбегінің машина еңбегімен алмастырылып, фабрикалық өндіріске өту және бұрын тарихта болмаған таптардың пайда болу үдерісі. Бұл үдеріс әлемнің әртүрлі бұрышындағы саналуан елдерде де болуы мүмкін. Аталған үдерістің болуы үшін капиталистік қарым-қатынас дамуы керек. Сондықтан, бұл тарихи факт - тарихи құбылыс.

Фактілер көлемі, күрделілігі, мағынасы жағынан өзара ерекшеленеді. Мысалы, Қырым соғысы – бұл жекелеген, қайталанбайтын факт болып табылатын тарихи оқиға. Ол тарихта бір ғана мәрте (1853-1856 жж.), нақты хронологиялық кезең ішінде болды. Бұл соғысқа белгілі бір елдер ғана қатысты (Ресей, Түркия, Англия, Франция), кеңістік ішінде шоғырланған (әскери қимылдар Қара теңіз, Қырым түбегінде, Кавказ тауларында болды). Бұл оқиғаны түсініп, меңгеру үшін оны одан кішірек, Синоп шайқасы, Севастополь қорғанысы, Камчаткадағы-Петропавловск қорғанысы тәріздес фактілермен танысу арқылы игеру керек. Яғни, өзінің толық ашылуы үшін неғұрлым кішірек фактілерді білуді талап ететін күрделі фактілер – бірінші кезектегі фактілер, ал, кішірек фактілер – екінші кезектегі фактілер деп аталады. Бірінші кезектегі фактіні түсіну екінші кезектегі фактіні меңгермейінше мүлдем мүмкін болмайды.

Өз кезегінде екінші кезектегі фактілер де нақтыланады. Мысалы, жоғарыда келтірілген Синоп шайқасының өзі орыс

және түрік эскадрасының орналасуы, олардың сапқа тұру ерекшеліктері, қару-жарақтарының ерекшеліктері, шайқас эпизодтары және т.б. бөліктерден құралады. Бұл фактілер тарихи білімнің алғашқы бөлшектері деп аталады. Әдістемеде олар тек бір ғана қарапайым тарихи құбылысты немесе оның бір ғана сипатты белгісін көрсетететін қарапайым фактілер деген топқа біріктіріледі.

Тек әртүрлі сипаттағы фактілерді өзара ұштастыра отырып, тарихи оқиғаның нақты образын жасап шығаруға болады. Бұл тарихи фактілер мен материалдарды таңдап алуды өте ұқыптылықпен жүргізуді талап етеді. Бұл кезде мұғалім оқушылардың есінде өмір бойы сақталуы міндетті негізгі фактілерді және олардың өзінің мазмұнын ашу үшін қажетті қосалқы фактілердің арақатынасын дұрыс реттеп таңдап алуы қажет.

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ БАЙЛАНЫСЫ

Пәнаралық байланыстар пәндерге ортақ фактілер, түсініктер, идеялар, іскерліктер мен дағдыларға орай қалыптастырылуы қажет. Сондай-ақ, пәнаралық байланыстар әмбебаптық сипатта болады. Өйткені олардың қызметі мен ықпалы барлық пәндерге жалпы, ортақ болып келеді.

Пәнаралық байланыстарды жүзеге асырмайынша дүниетанымдық көқарастың біртұтастығын сақтау мүмкін емес. Пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру күрделі, өйткені, бұл мұғалімнің тек өзінің ғана пәнін білуді ғана емес, сондай-ақ жалпы мәдениетінің тереңдігін, пәнаралық байланыстар орнатылатын пәндерден хабардар болуды талап етеді.

Түсініктер бойынша пәнаралық байланыс құру үшін, біріншіден, мазмұны мен құрылымын білу және осы түсініктің жалпы білім қатарында алатын орны қандай екендігін білу керек. Екіншіден, осы түсініктің қандай белгілері басқа пәндерге қарастырылатынын білу маңызды.

Байланыс бағыттары тек қана мазмұн мағынасы ғана емес, сондай-ақ, оқушылардың осы түсінікпен немесе оның белгілермен әрбір пәнде таныстыру кезегімен де анықталады. Сондықтан, пәнаралық және пәнішілік байланыстар ретроспективалық, мерзім жағынан сәйкес және перспективалық болып бөлінеді және пәнаралық байланыс орнатылып жатқан тарих сабағының үстінде оқушыларға осы түсінік туралы білім аяқтаймыз, жаңғыртамыз немесе алғашқы білім бөлшектерін беруді бастаймыз. Перспективалық байланыстарды туыстас пәндерде қайталауды болдырмас үшін ескерген жөн.

Тарихтың көптеген маңызды түсініктерімен заңдылықтарын қоғамтану пәні де оқып-таныстырады. Сондықтан, бұрыннан оқушыларға белгілі материалды жаңа қырынан көрсету түсінікті неғұрлым толық, әрі барлық қырынан ашуды мүмкін етеді.

оқу үдерісінде көптеген байланыстар сабақ мазмұнына байланысты саналуан бағытта дамуы мүмкін. Бұл байланыстардың ретсіз шашылып кетпеуі үшін пәнішілік байланыстарды орнату маңызды. Сондықтан, тарих курстарында көркем әдебиеттің дамуының бағыттарын, қалыптастыруын, дамуын біле отырып, тарихпен байланыстырып отыру керек.

Пәнаралық және пәнішілік байланыстарға сүйеніп отыру көптеген жалпы қорытындылар жасауға мүмкіндік береді. Алайда, көркемшығарма туындыларын оқушылардың теориялық білімімен ғана қамтамасыз етіп қана тоқталатын деңгейде емес, олардың ішкі жандүниелік тұрақты позициясына айналатындай жеткілікті көлемде таныстыру қажет. Пәнаралық байланыстар іскерліктер мен дағдыларды қалыптасту да ескеріліп, орнатылады. Пәнаралық байланыстың бұл түрі оқушыны дамыту ісі үшін маңызды. оқу жылы барысында оқушы тек білімінің белгілі-бір мөлшерін ғана алып қоймай, сондай-ақ олармен оқып танысу барысында оқу еңбегінің бірқатар іскерліктерін меңгереді. оқу жылы барысында меңгеретін іскерлік пән бағдарламаларында көрсетіледі. Ал, тарих бағдарламаларында, көптеген іскерліктер пәнаралық сипатта болады. Мысалы, IX сынып тарихы бағдарламасында

басқа іскерліктермен қоса, оқушылардың реферат жазуды үйренуі көрсетілген. Бұл іскерліктің ретроспективалық та, перспективалық та байланысы бар. Оны қалыптастырудың бастапқы кезеңі 8 сыныпта қазақ тілі және әдебиет пәнінде басталады. Осыдан соң бұл іскерліктің қажеттілігі тарих пәнінің бағдарламасында көрсетілген (9 сынып). Бұл іскерлікті қалыптастыру Х-ХІ сыныптарда әдебиет пәні бойынша шығарма жазу кезінде аяқталады.

Тарих сабақтарында арнайы жұмыстар жүргізбейінше тарихи-саяси тақырыптарға реферат жазып, оны қорғау сол бетінде қалыптаспай қалатындығын тәжірибе көрсетті.

Пәнаралық байланысты жүзеге асырудың мынадай тәсілдері бар: мұғалімнің бұрын оқып, таныстырылған фактіні, түсініктерді, заңдылықтарды, идеяларды оқушы есіне түсіру; алдыңғы білімдерді қолдануды талап ететін сұрақтарды қою; қорытынды кестелер құру; оқушылардың басқа пәндердің деректерінің негізінде мәлімдемелер мен баяндамалар жасауы; тарих пәні сабағы үстінде басқа пәндерден жазған дәптерлерін пайдалануы және осыған ұқсас басқа да тәсілдерді қолдау жақсы нәтиже береді.

Пәнаралық немесе пәнішілік байланысты оқушылардың мұғалім сауалына жауап бере отырып өздері орнатқаны маңызды екендігі түсінікті.

Бұл тәсіл оқушыға тәрбие беруші және дамытушы ықпалын жасайды, сонымен қатар оның есте сақтау қабілетінің қаншалықты дамығандығын, логикалық тұрғыдан ойлай алуының, білім жүйесін құрастыра алуын көрсетеді. Сондықтан, еске түсіру мен білім синтездеуді немесе басқа пәндерден үйренген іскерліктерін жаңа жағдайға пайдалануды қажет ететін репродуктивті және проблемалық сұрақтар мен тапсырмаларды беру – пәнаралық байланыстың басты мақсатын жүзеге асырудың маңызды әдістемелік тәсілі болып табылады.

Пәнаралық және пәнішілік байланыстарды жүзеге асыруда оқушыларға басқа пәндерден алынған білім мен іскерліктерді пайдалануды талап ететін тапсырмаларды орындау немесе проблемалық сұрақтарға жауап беру үшін бұрын алынған білім

мен іскерліктерді тез еске түсіруге жәрдем беретін бірқатар дидактикалық құралдар да бар. Олар: оқулықтар мен құжат мәтіндері, оқукинофильмдері фрагменттері, мәтіндік және сандық кестелер, өнер шығармаларының репродукциялары, нұсқаулар, әптердегі әртүрлі жазбалар. Сыныптың көпшілігі пәнаралық байланысты орната алмай жатса, немесе берілген сұраққа жауап бере алмаса, онда мұғалім сондай тапсырманың үлгісін көрсете отырып, оқушылардың тапсырманы орындауына қол жеткізе алады. оқушылардың пәнаралық сипаттағы білімін пайдалана алуына дағдыландыру үшін, мұндай жаттығуларды бірнеше рет жасату керек, оның өзінде оларды біртіндеп бірте күрделелендіріп отыру маңызды.

Дамыта оқыту оқушылардың білімін, іскерлігін, интеллектісін, ерік-жігерін, көңіл-күйін, оқуға деген ынтасын және басқа да танымдық қабілеттерін дамытып, олардың ойының дамуына ықпал етеді, көзқарасын қалыптастырады, білімді алуды қамтамасыз етеді.

Дамыта оқытудың тиімділігі мен нәтижелілігі бірқатар шарттарды сақтағанда көтеріледі:

1. оқушының өз қолы жете алатын, алайда бұл үшін бірқатар қиыншылықтарды жеңу керек тапсырмаларды беру әдісі. Бұл деңгей оқушының білім ала алу іскерлігінен бір ғана саты жоғары болуы тиіс. Оқыту оқушыға түсінікті түрде жүргізілуі тиіс, сонда ғана бұл үдеріс оған қызықты бола алады. Тым қарапайым немесе тым қиын тапсырма олардың қызығушылығын төмендетеді. Қиын, алайда орындалуы мүмкін болатын тапсырма оқушының өз күшіне деген сенімін арттырады.

2. оқушылардың назарын фактілік материалға ғана емес, теориялық қорытындылар мен тұжырымдарға да аудару тарихты мектепте оқытуды тиімділендіреді. Материал мүмкіндік беретін жерлерде даяр қорытындыларды оқушыларға бере салудың қажеті жоқ. оқушының өзіне фактілерді тұжырымдату арқылы қорытынды жасауға мүмкіндік беру керек.

3. Оқыту тиімділігі мен оның шапшаңдығының арасында белгілі-бір байланыс бар. Шектен тыс шапшаң қарқын

оқушыларға материалды түсінуге, бекітуге және терең түсінуге мүмкіндік бермейді. Ал, өте даяу қарқын да оқушылардың қызығушылығы мен ерік күшін төмедетіп, олардың ойлау қабілетін дамытуға бөгет болады. Яғни, әр сыныптың өзіне сәйкес келетін оқыту шапшаңдығын дәл анықтап алу өте маңызды.

Егер оқушы оқытудың мақсаттарын сезбесе оның материалды толық меңгеруі мүмкін болмайды. Сондықтан, оқушылар өз бетінше оқу іскерліктері мен машықтарына жаттығу жасауы да маңызды. оқушылардың мұндай қызметке, іс-әрекетке даярлығы белгілі-бір іскерліктер мендағдыларды меңгеруден басталады. оқу іскерлігінің тәрбиелік те мәні үлкен, өйткені ол еңбексүйгіштікке, тәртіптілікке, жауапкершілікке және басқа да кез-келген адамның өміріне қажетті қасиеттерді қалыптастырады. Іскерлік дағдыларының қалыптастырылмауы оқушының тез шаршағыштығына жол береді, өйткені мұндай оқушылар өз еңбектерін ұтымды ұйымдастыра алмайды, сөйтіп оқу еңбегіне деген қызығушылығы барған сайын төмендей береді, үлгерімі төмендейді.

Іскерліктер мен дағдыларды қалыптастырмас бұрын олардың мазмұнын анықтау керек. Психологтар мен педагогтар бұл бағытта жүргізген ғылыми-зерттеу жұмыстарынан соң іскерліктер – іс-әрекеттің белгілі-бір түрін саналы түрде меңгеру, ал дағды – автоматизмге дейін жеткізілген іскерлік деген анықтаманы тұжырымдап шықты. Сондықтан, іскерлік бірте-бірте дағдыға айналады. Осыған сәйкес, оқу үдерісі барысында іскерлік және дағды бір мезгілде қалыптастырылады деп айта аламыз (мысалы, мәтінді оқи алу іскерлігі және шапшаң оқу дағдысы).

Іс-әрекетті меңгерудің жоғарғы сатысы ретінде белгілі-ібр дағдылардың негізінде неғұрлым жалпы, кең іскерліктер дами бастайды. Іскерліктер іс-әрекет тәсілі туралы білім және көпвариантты жаттығулар негізінде қалыптасады.

ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕР МЕН ОНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ

Жалпы білім беретін мектепте Қазақстан тарихын оқыту ерекше маңызды. Өйткені кез-келген мемлекеттің азаматы өз елінің, мемлекетінің, сол мемлекетті мекендеп отырған халықтардың, оның өзінде де алдымен сол елге аты берілген халықтың тарихын білуге міндетті. Өз халқының, елінің тарихын, мәдениетін сүйе білмеген адам, басқа халықты, оның мәдениетін сыйлай да, құрметтей де алмайды, оларды білуге ұмтылмайды. Ал осы Республиканың азаматтарына Қазақстан тарихын жаппай оқытып үйрететін бірден-бір оқу орны – жалпы білім беретін мектеп. Қазақстан тарихының білімдік, тәрбиелік міндетін мектепте оқытылатын басқа пәндердің бірде біреуі атқара алмайды.

Қазақстан тарихын оқытудың мақсаты – оқушыларға оның жерін ежелгі заманнан бастап осы күнге дейін мекендеп келген адамзаттың жүріп өткен тарихи жолын, адамдар жасаған құндылықты, мәдениетті яғни олар жинаған тарихи тәжірибенің негізін оқытып үйрету.

Тарих пәнінің мұғалімі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңындағы: «ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарға, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға, шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамытуға, адамгершілік пен салауатты өмір салтын берік негіздерін қалыптастыруға, азаматтық пен елжандылыққа, өз Отаны – Қазақстан Республикасына сүйіспеншілікке, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, халық дәстүрлерін қастерлеуге, республиканың қоғамдық – саяси экономикалық және мәдени өміріне белсене қатысуға, әлемдік және отандық мәдениеттің жетістіктеріне баулуға, қазақ халқы мен республиканың басқа да халықтарының тарихын, әдет-ғұрпы мен дәстүрлерін зерделеуге, мемлекеттік, орыс, шетел тілдерін меңгеруге көмектесуі тиіс» – деген міндеттерді орындауға күш салады.

Қазіргі кезеңде мектепте тарихты оқытудың басты міндеті –

жастарды адам баласының өткен шындық тарихымен таныстыру, дүниежүзілік мәдениеттің басты-басты жетістіктермен сусындату, өткен тарихты өздігінше сын көзімен талдай отырып, келешекті бағдарлайтын, шығармашылықпен ойлана отырып, олардан дұрыс қорытынды жасай алатын, тарихи деректермен өздігінше жұмыс істеп, өз білімін үнемі толықтырып отыратын, алған білімін күнделікті өмірде қолдана алатын азамат тәрбиелеу екені үнемі назарда болуы тиіс.

Халыққа білім беру саласы алдында тұрған жалпы міндеттерден Қазақстан тарихын оқытуда үнемі ескеріп отыруды қажет ететін төмендегі нақты міндеттер шығады:

олар: саяси тарихқа, идеялық ағымдар мен олардың тарихына, түрліше, сондай-ақ көрнекті тарихи қайраткерлердің қызметіне, іс-түрліше көбірек орын беру, ал оның есесіне шаруашылыққа қатысты сандық көрсеткіштерге, соғыстарға, қанды төңкерістерге т.б. орынды азайту азайту;

Тарих ғылымының соңғы жаңалықтарын үнемі ескеріп, олармен оқушыларды мүмкіндігінше таныстырып отыру, белгілі ғылымын мәселелер бойынша балама көзқарастардың болатындығын және оның қажеттігін ескеру, тарихи үрдістердің көпқырлылығын, нақты дәлелдермен көрсету.

Қазақстан тарихын туған өлкенің, дүниежүзінің әсіресе көрші елдер, халықтар тарихымен, республикамыз түрлі салаларда тығыз байланыс жасап отырған мемлекеттер тарихымен, сондай-ақ өткен тарихи оқиғаларды мүмкіндігіне қарай қазіргі кезеңмен байланыстырып отыру;

Мәдениет пен өнер тарихына көбірек орын беру, қазақ халқының төл мәдениетінің дамып өркендеуін, Республиканы мекендеген басқа да халықтардың мәдени жетістіктерін, халықтар жалындағы мәдени байланыстарға, олардың бір-бірін толықтырып, ендіруге тигізген ықпалын көрсетуге баса көңіл бөлу;

Кеңес үкіметі тұсында Қазақстанда қол жеткен табыстарды, сондай-ақ кездескен қиындықтарды, кеткен кемшіліктер мен қателіктерді, әсіресе қазақ халқына кездескен ауыр қасірет пен

қиындықтарды, олардың себеп-салдарын тарихи шындық тұрғысынан көрсету, XX ғасырдың 20-30 жылдарындағы идеялық күресті, оның белсенді қайраткерлерін, олардың қызметін, жүргізген идеялық күресін толығырақ баяндау;

Қазақстан тарихын басқа пәндермен, курстармен әсіресе тарихтың басқа курстарымен, сондай-ақ ана тілі, дүниетану, әдебиет, жағырапия, құқық негіздері, эстетика, экология, философия, экономика т.б. байланыстырып отыру, ғылымның сол салаларынан қажетті мәліметтер ендіру: діннің тарихын, оның адамзат үшін атқарған пайдалы қызметін, сондай-ақ оның қарама-қайшы әрекетін тарихи шындық тұрғысынан көрсету т.б. Мұнан басқа да , әсіресе бірқатар нақты тәрбиелік міндеттер жүктеледі. Олар арнаулы тарауда баяндалады. Қазақстан тарихын оқытуға қойылып отырған жоғарыда аталған мақсаттар мен бұл бағдарламаның мүлде жаңа, өзгеше екені, оны төмендегідей сипатты белгілері дәлелдейтініне негіз болып отыр.

Қазақстан тарихы ғылымында соңғы жылдары пайда болған заңдылықтарды, ғылыми зерттеудің қол жеткен табыстарын қажеттігіне қарай бағдарламаға енгізіп отыру;

Ұзақ уақыт тарих ғылымында үстемдік етіп келген еуроцентризи салдарынан Шығыс өркениетін бүркемелеушілікпен, оған менсінбей қараушылықтан бағдарламаны тазартып, Шығыс әсіресе көшпелілердің дүниежүзілік өркениетке қосқан үлесіне лайықты тиып беру.

Педагогикалық, дидактикалық, психологиялық талаптарды ескеру және оларды қолдануға оқушының іс-әрекет қызметі тұрғынан қарау;

Мемлекеттік білім стандарты талаптарына сай оқыту мәтижесін тексеру туралы әдістемелік нұсқаулардың ендірілуі.

Қазіргі уақытта ғылыми зерттеулерге деген қызығушылық күннен-күнге артуда. Демек, зерттеушілерге де өз кезегінде методологиялық және әдістемелік білімдерін заман талабына сай жетілдіріп отыруға тура келеді. Немесе ғылыми жұмыстардың сапасын жоғарылату мақсатында соңғы

ақпараттық технологияны пайдалану авторларға өз мүмкіндіктерін толыққанды ашуларына септігін тигізеді.

Рефераттың мақсаты – ғылыми, оның ішінде тарихи зерттеулердің методологиялық және теориялық аспектілерін талдау; мәселелердің мәнін, ғылыми зерттеу процесі ерекшеліктері мен логикасын ашу; зерттеулердің әдістемелік мазмұны мен оны жүзеге асырудың кезеңдерін көрсету. Ғылыми білімді қалыптастыру, ғылыми жұмыстарды дербес жүргізе білу – алға қойылған ғылыми мақсатты іске асырудың басты кепілі.

Яғни оқу-ғылыми процесс барысында түрлі жазба жұмыстарды орындай білуде ғылыми және практикалық әдістерді жетілдірудің маңызы зор. Шығармашылық ойлаудан соңғы ғылыми еңбекке дейінгі әрбір зерттеуге тән әдістемелік тәсілдер бар.

Мысалы, тарих дүниежүзіндегі ең көне ғылым. Оның дамуы тек тарих білімінің көбеюін ғана емес, сонымен бірге оның сапасындағы өзгерістерді де байқатады. Тарихтың методологиясы туралы алғашқы түсінік ежелгі гректерде пайда болды. Тарихи баяндардан мифология біртіндеп ығыса бастайды. Қазіргі зерттеушілердің пайымдауынша, өткеннің рационалды құрылысын тарих беретіні Геродоттан басталған. «Шығарма, – деп жазды Полибий (б.з.б. 201 – 120 жылдар) – егер онда шындық бұзылса оны тарих деуге болмайды... Тарихи шығармаларда шындық бәрінен жоғары тұруы тиіс». Бірақ тарихи зерттеудің пәні, оның әдісі қандай болуы керек? Геродотқа тарих әлемдік мәдениетті зерттеу болса, ал Фукидид үшін саясаткерлердің қызметі болды.

Қазіргі деңгейдегі ғылыми-теориялық ойлау жүйесі зерттелмек нысан мен процестің мәніне ұмтылуға тырысады. Ғылыми зерттеу дегеніміз болашаққа зер салу секілді іздену жолдары, ғылыми объективті көзқарас. Фактілерді түсіндірілуі немесе практикалық қолданылуы қиын деп ысырып тастауға болмайды. Себебі ғылымдағы жаңалық зерттеушінің өзіне де байқалмайды. Жаңа ғылыми фактілер, тіпті жаңалықтар маңызы толық ашылмағандықтан ұзақ уақыт бойы ғылым қорында жатып қалуы немесе практикада қолданылмауы мүмкін.

Идеяны толық шешілуіне дейін жеткізу ғылыми зерттеуді жоспарлы жүргізуде ғана іске асады. Ғылымға кездейсоқ ашылулар да тән. Бірақ жоспарлы әрі жақсы жабдықталған ғылыми ізденістер табиғаттағы объективті заңдылықтарды тереңірек ашуға және тануға ықпал етеді. Ары қарай алғашқы ойды мақсатты әрі жүйелі өңдеу жалғаса береді, өзгерістер, қосымшалар, нақтылықтар енгізіледі де зерттеудің сұлбасы дами береді.

Ғылыми зерттеу нәтижесі түсінікке, заңға және теорияға айналатын нақты мақсаттылық таным. Оған тән кейбір ерекшеліктер бар:

бұл міндетті мақсатты процесс, оған жету жолындағы нақты шешілмек міндеттер;

бұл жаңа, шығармашылыққа, белгісізді ашуға, айрықша идеяларды іске асыруға әрі қарастырылмақ мәселелерді жаңаша қарауға бағытталған процесс;

ол жүйелілігімен сипатталады: яғни зерттеу процесі әрі оның нәтижесі тәртіпке, жүйеге келтіріледі;

оған дәлелділік, жинақтаулар мен тұжырымдарды жүйелі негіздеу тән.

Ғылыми-теориялық зерттеулердің нысаны жеке, нақты жағдай емес, оның зерттеу нысаны ұқсас құбылыстар мен жағдайлардың толық тобы, олардың жиынтығы.

Ғылыми-теориялық зерттеулердің мақсаты жекелеген құбылыстардың қатарынан жалпыны табу, ондай құбылыстардың пайда болуын, қызмет етуін, даму заңдылықтарын ашу, демек ондай құбылыстардың мәніне терең үңілу.

Ғылыми-теориялық зерттеулердің басты құралдарына мыналарды жатқызуға болады:

жан-жақты негізделген және бір жүйеге келтірілген ғылыми әдістердің жиынтығы;

өзара бір-бірімен байланысты және ғылым тілін қалыптастыратын түсініктердің, нақты терминдердің

жиынтығы.

Ғылыми зерттеулердің нәтижелері ғылыми еңбектерге (мақала, монография, оқулық, диссертация, т.б.) айналып, жан-жақты бағаланғаннан кейін практикада жүзеге асады, практикалық таным процесінде ескеріледі және қорытынды түрде жетекші документтерге кіргізіледі.

Қоғамдық процестегі сабақтастықты аша отырып, тарих өткенді тану арқылы бүгінгіні түсінеді әрі белгілі бір сипатта келешекті болжайды. Жадынан айырылған адамның қоғамда жұмыс істеп, өмір сүре алмайтыны секілді өз тарихынан алыс қалған қоғам да алға жылжып, дами алмайды.

Тарих қалай жазылуы керек, өткеніміз туралы ой толғаушының да, айтушының да еркіндігі қаншалықты әрі оның шынайылығы қай дәрежеде – бұл сұрақтар әрқашан тарихи шығармалардың авторларын да, олардың оқырмандарын да қызықтыратыны күмәнсыз.

Демек, бұл сұрақ күн тәртібінен ешқашан түспек емес. Негізінде тарихи білім немесе тарихилық (историзм) Еуропада ХҮІІ ғасырда Галилей мен Декарттан басталды да ал ғылыми тарих білімі ХҮІІІ – ХХ ғасырларда қалыптасты әрі ол қазірге дейін де өзектілігін жойған жоқ. Қазіргі ғылыми тарих білімі ХҮІІІ ғасырда, яғни Ағарту дәуірінде бекіді және тарихи факт объективті және құнды, тарихи түсінік сол ХҮІІІ ғасырдан басталады деген «көзқарас» бүгінгі күндері де өз жалғасын табуда.

Қазіргі заман немесе модерн дегеніміз адамның өзін-өзі теңестіретін тарихи кеңістік, ал постмодерн мета әңгімеге (метанарратив), яғни тарихшылар ұсынатын тұтас тарихи білімге сенбестігімен ерекшеленеді. Тарих теориясына ғылыми принциптер негізінде орындалып, ұғынылған тұтас тарихи процесс жатады.

Біріншіден, тарихи процесс теориясына қарағанда мета әңгіме ұғымы кеңірек. Кез келген тарихи теория бұл мета әңгіме, бірақ кез келген мета әңгіме теория емес.

Екіншіден, қарапайым тарихи түсінік теориямен күрделі

қарым-қатынасқа түседі: әрбір кәсіби тарихшы немесе философ – теория жасаушы – өз заманының адамы, яғни заманына тән қарапайым тарихи түсініктен алыс кетпейді. Тағы бір жағы ғылыми білім кем дегенде мектеп оқулығы болса да көпшіліктің тарихи санасына ықпал етеді.

Кез келген тарихи зерттеудің (оның ішінде өзіндікі де) теориялық негізін ұғыну үшін тарихи метаәңгіменің эпистемологиялық сараптамасын жүргізуді үйрену керек. Дерекнамалық негізде мета әңгіменің дағдарысынан шығудың қайсібір тәсілдерін меңгере отырып, бұл әдістің салыстырмалы-тарихи зерттеулердегі мүмкіндіктерін ұсыну қажет.

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ- САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ

Әлемдік білім кеңістігінен орын алу үшін міндетті түрде саналы жан-жақты дамыған ұрпақты тәрбиелеуіміз керек.

«Мұғалім – мектептің жүрегі» деп халқының болашағы үшін білімнің даңғыл жолын салған Ыбырай Алтынсарин бекерден бекер айтпаған.

Әрбір мұғалім өзін мектептің жүрегімін деп есептеп, мектептің жанын кіргізердей дәрежеде болуы тиіс. Өз ісіне аса ықыласпен ден қоя отырып, құзырлы мұғалім ретінде баланың жүрегіне білім нәрін себе білуі керек. Сындарлы оқыту туралы түсінік оқушыға нақты білім беруді мақсат тұтқан мұғалімнің өз сабақтарын оқушының идеясы мен білім – біліктілігін дамытуға ықпал ететін міндеттерге сай ұйымдастыруын талап етеді. Бұндай міндеттер оқушылардың оқыған тақырып бойынша білімдерін өз деңгейінде көрсетіп, кейбір болжамдар бойынша күмәнді ойларын білдіре алатындай, пікір – көзқарастарын нақтылап, жаңа ұғым – түсініктерін өрістетуге орайластырылып құрылады.

Мұғалім қызметіндегі маңызды дүние – жекелеген оқушылардың тақырыпты қабылдау ерекшеліктерін,

оқушылардың түсінігін жетілдіру немесе жақсарту мақсатында олармен жұмыс жүргізу қажеттігін ұғынуы, сондай-ақ кейбір оқушылардың тақырыпты өзіне оңтайлы бірегей тәсілдермен меңгеретіндігін жете түсіну.

Білімді және тәрбиелі, дүниетанымы кең, ұшқыр ойлы ұрпақ тәрбиелеу үшін – сындарлы оқыту теориясын сабақ үдерісінің негізгі көзіне айналдыру қажет. Осы бағытта білім беру ұйымдарының алдындағы мақсат – мұғалімдер тәжірибесін үнемі жетілдіру және бағалау.

Жаңа әдіс –тәсілдердің практикалық қолданысын кеңейту, дамыту болып табылады. Ол үшін жергілікті және облыстық білім беру ұйымдары педагог кадрлардың ізденісі бағытындағы тәжірибе алмасу шараларының формаларын жетілдіріп отыруы қажет.

Ұстаздар қауымының республикалық және өңірлік тәжірибе алмасуы үнемі болуы шарт. Алдымызда тұрған міндеттеріміз мынадай: оқушының өзіндік және жеке ойлауын қалыптастыру оқушының шығармашылық таланттарын жан –жақты ашып көрсету оқушының сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту сабақ үдерісінде АКТ –ны тиімді пайдалану тарих сабағында оқушының белсенділігін арттыру оқушылардың танымдық белсенділігін ынталандыру. оқушылардың ғылыми білім, іскерлік дағдыларды меңгеруіне керекті оқу-танымдық іс-әрекетті ұйымдастыру. ақыл-ойды, ұғымталдықты, қабілетті, дарындылықты дамыту.

Ұлы данышпан Әбу Насыр әл Фараби « Әрекетіміз дұрыс болу үшін біздің соған баратын жолымыз қандай болу керек екенін анықтап алуға тиіспіз »деп атап көрсеткендей ,оқушы жүрегінен жол табам деген ұстаз мына қағидаттарды естен шығармауы тиіс: оқыту мазмұны мен әдіс икемділігінің маңыздылығы қағидаты оқушылардың жас ерекшеліктері мен деңгейіне сай оқу мазмұны мен әдісін таңдау болып табылады.

Жаңа ақпараттық технологияларды қолданудың мақсаттылық қағидаты. Оқытуға жеке дара қарау яғни ғаламтор материалдарын тиімді пайдалана білу оқушының жаңа тың материалдарды тауып, сұрыптауына мүмкіндік туады.

Электронды оқулықтарды тиімді пайдалану.

Білім алушының білім мазмұнын таңдау еркіндігі қағидаты

Пәндер мазмұнының Қазақстан Республикасы білім стандартының нормативтік талаптарына сай болуы .

Этикалық қағидаттар.

Мұғалім мен оқушы арасындағы шынайылық және еркіндік , сыйластықтың орын алуы. Әл-Фараби: « оқыту дегеніміз – үйрету, дағдыландыру, әрекеттендіру», - дейді. Оқыту – мұғалім мен оқушылардың белгіленген мақсатқа жетуге бағытталған, реттелген, бірлескен іс-әрекеті, оқушылардың танымдық іс-әрекетін арнайы ұйымдастыру. Оқыту процесі – мұғалім мен оқушының бірлескен іс-әрекеті. Оқыту процесі – екі жақты процесс болғандықтан, мұғалім мен оқушылардың бірлескен іс-әрекетін, мұғалім тарапынан оқушы іс-әрекетіне басшылық етуді, жоспарлауды, ұйымдастыруды, басқаруды талап етеді.. Осы процесте оқушылар ғылыми білімдер алып, іс-әрекет жасауға үйреніп, жақсы мен жаман туралы көзқарастарын қалыптастырады.

Оқыту баланы дамытады. Ол мынадай бөліктерден тұрады: мақсат, міндет, мазмұн, нәтижелері, оны бағалау. Нәтижелі оқытуға қол жеткізу жолында мынадай сұрақтар туындайтыны заңды деп ойлаймын. "Нені оқыту керек?", "Қалай оқыту керек?: "Оқыту қалай жүргізіледі, оның заңдылықтары қандай?", "Кімдерді оқыту керек?", "Не үшін оқыту керек?" "Қайда оқыту керек?". Тәжірибеде оқытудың көптеген түрлері қолданылуда. Мұғалімдер барлық пайдалы оқыту түрлерінен бас тартпай, жақсыларын жаңа жүйеге бағыттап тәжірибеге енгізеді.

Топтық оқыту, өзін-өзі оқыту – оқушы белгілі бір өздік жұмысты (оқылатын объектімен, оқулық, приборлармен жұмыс істейді, есеп шығарады, зерттеу жұмысы) орындап, оның нәтижелері туралы жазбаша есеп береді.

Өзара оқыту (жұптық оқыту) – оқушылар тұрақты жұпта немесе құрамы өзгертетін жұпта жұмыс істейді де, қандай да бір мәселені бір-біріне түсіндіріп, өз тақырыптарын қорғап,

жолдасының жұмысының нәтижесін бағалайды.

Сындарлы оқытуда оқушы өз бетінше білім алуды ұйымдастырады, сын тұрғысынан нақты, мақсатты шешім қабылдауға үйренеді, оқушылар кез-келген сұраққа өмірден мысал келтіре отырып салыстырып жауап береді. . II. 1 Тарих сабағында оқушылармен жұптық және топтық жұмыс жасау дағдысын қалыптастыру Сындарлы оқытудағы негізгі білім беру бағыты топпен жұмыс жасау арқылы жүргізіледі.

Кері байланысқа түсе отырып сабақтың ұнаған жақтары мен ұсыныстарын оқушылардың өздері дәлелдейді, яғни бұл келесі сабақта алдыңғы сабақта кездескен қиындықтарды жеңуге мүмкіндік туғызады. Топпен жұмыс тәсілін өз сабағымда пайдалана отырып мен бұл әдістің тиімділігіне көз жеткіздім. Бұл тәсіл оқушылардың бір-бірін тыңдай білуіне, сөйлеу мәдениетіне, өздерін сенімді ұстауына, ұйымшыл болуға тәрбиелейтінін байқадым.

Жаңа әдіс –тәсілдерді тиімді пайдалана білу - оқушы шығармашылығы мен дүниетанымын кеңейтудің негізі. Осы технологияларды қолдана отырып, шығармашылық іс-әрекет талаптарын орындау мақсатында, оқушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында бағдарламадағы мәтіндерге сәйкес деңгейлік, шығармашылық тапсырмаларды алып, практика жүзінде қолданып, мынадай тұжырымдар жасадым: – оқушылардың шығармашылық дербестігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады; – қызығушылық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде шығармашылығы дамиды; – қызығушылық іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздықтың қалыптасуы оқушыларды шығармашылыққа баулиды; – оқушыларды танымдық тапсырмаларды орындау мүмкіндіктеріне қарай топтарға бөліп, сәйкес жұмыс түрлерін таңдап, жүйелі жұмыс жүргізудің маңызы зор; – қызығушылық іс-әрекетте дәстүрлі емес әдіс–амалдар пайдалану интеллектуалдық қабілеттерін дамытып, оқу–танымдық және ғылыми ізденістер жасауға талаптандырады.

Тәжірибе көрсеткендей күнделікті сабағыма қарағанда жаңа-әдіс тәсілдерді пайдалана өткен сабағымдағы оқушының белсенді іс -әрекетін, қызығушылығын байқадым. Тарих сабағында оқушы шығармашылығын дамыту тарихи көркем әдебиеттерге жол сілтеу болып табылады.

Қазіргі таңда ғылыми негізде және жаңа зерттеушілік бағытта құрастырылған электронды оқулықтарды тиімді пайдалану оқушының пәнге қызығушылығына жол ашады.

Қазір білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінде қажеттілігін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану – басты талап. Мәселе технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе – тұлғаны нәтижеге бағыттап білім беруде. Сондықтан тарих сабақтарында көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдана білу мұғалім алдында тұрған бірден- бір міндет. Сабақта жаңа технологияларды, техникалық құралдарды жан жақты қолдану, сабаққа керекті материалды ақпараттық кеңістіктен іздеу, мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, оның уақытын үнемдейді, жаңа ақпарат түрі көбейіп, оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді.

Электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды. Бүгінгі күні ақпараттар ағымы өте көп. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны пайдалана алатын, он-лайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болу тиіс

Ақпаратты табу, оны компьютерлік технология арқылы өңдеу, өз көзқарасын нақты және қысқаша қалыптастыру дағдысы. Сабақ үстінде оқушының да мұғалімнің еңбек өнімінің жоғарлауы болады.

Ақпараттық және педагогикалық технологиялар негізінде мұғалімнің рөлін түбегейлі өзгертуге мүмкіндік туды, мұғалім тек қана білімді алып жүруші ғана емес, сонымен қатар оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі және

бағыт берушісі болып анықталды.

Осыған орай сабақ беру үрдісінде қазіргі күннің, яғни инновациялық әдістерді оқытудың интерактивті оқыту моделі болып табылады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Тарих сабақтарында соңғы ақпараттық технологияларды үнемі қолдану мыналарға әкеледі: көрнекілікті қолдану дәрежесін көбейту, еңбек өнімділігін арттыру, информатикамен пәнаралық байланыстарды ратификациялау, жобалық қызметті ұйымдастыру ықтималдығы туындайды, тарихтан алыс студенттермен қарым-қатынас өзгереді, бірақ компьютерлерге деген құштарлық өзгереді, компьютерге деген көзқарас өзгереді, компьютер жұмыс үшін әмбебап құралға айналады, т. б.

Соңғы ақпараттық технологияларды қолдану тарих туралы материалдың мазмұнын тереңдете алады, ал дәстүрлі емес оқыту әдістерін қолдану студенттердің практикалық дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға оң әсер етуі мүмкін. Жаңа ақпараттық технологиялар сабақтың барлық кезеңдерінде қолданылады. Білім беруде ақпараттық технологияларды қолдану саласындағы жүйелі зерттеулер қырық жылдан астам уақыт бойы жүргізіліп келеді, көп нәрсеге қол жеткізілді және бүкіл әлемдегі мұғалімдер жаңа әзірлемелерді қолдануда.

Зерттеу барысында отандық мектеп жағдайында АКТ-ны білім беру процесіне енгізудің басты мәселесі, атап айтқанда ақпараттық технологияларға көзқарас пен көзқарас анықталды. Көптеген отандық АКТ мұғалімдерінің санасында, ең алдымен, батыс елдерінде АКТ және интернет білім беру эволюциясын қозғаушы "қозғаушы" ретінде әрекет ететін оқыту процесіне әдемі және заманауи қосымша ретінде қарастырылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

- Городецкая, Н.И. Становление экономической составляющей обществоведческого образования. // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2013. – №5. – С. 74–80.
- Господарик Ю.П. Интернет на уроках истории // Преподавание истории и обществознания в школе.– 2012.– №5.– С.31-38.
- Джуринский А.Н. Педагогика: история педагогических идей. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 352 с.
- Дугина Е.О. Проектно-исследовательская деятельность учащихся в условиях внедрения ФГОС ООО / Образование в современной школе. – 2013. - № 6.
- Игбаева Ж. Историография История Казахстана Казахское ханство. Вестник КазНУ. Алматы, 2017
- Кифик Н.Ю. Методика преподавания истории: учебное пособие - Костанай: КГПИ, 2006.- 136 с
- Козаков В.А. СРС и ее информационно-методическое обеспечение. – Киев: Выща школа, 1999. – 248 с.
- Коменский Я.А. о воспитании. – М.: Школьная пресса, 2003. – 192 с.
- Коротаяева Е.В. «Обучающие технологии в познавательной деятельности школьников» Москва – 2013.
- Методические рекомендации по использованию информационно-коммуникационных технологий в цикле социально-экономических дисциплин в общеобразовательной школе. Пермь, ПРИПИТ. 2014.
- Методика обучения истории [Электронный ресурс], режим доступа: www.studfiles.ru/preview/6176044/
- Методы обучения истории [Электронный ресурс], режим доступа: nsportal.ru/про-Педагогика: учеб. пособие для студентов фак. педагогики и методики нач. Обучения пед. Ин-тов. / под ред. С. П. Баранова и др. — М.: Просвещение, 2004. Бордовская Н.В. Реан А.А.

МАЗМҰНЫ:

- КІРІСПЕ
- ТАРИХ САБАҒЫНАН БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҚСАТТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ
- БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЗАМАНАУИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР
- ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС ПАЙДАЛАНУ
- ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТӘСІЛДІ ҚОЛДАНУ
- ТАРИХ САБАҒЫН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕМЕЛЕРДІ ПАЙДАЛАНУ
- ТАРИХ ПӘНІН МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
- ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ БАЙЛАНЫСЫ
- ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕР МЕН ОНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ
- ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ - САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ
- ҚОРЫТЫНДЫ
- ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР